№ 94 ՈՒՐԲԱԹ ՄԱՅԻՍԻ 2

1908

ՈՒՐԲԱԹ ՄԱՅԻՍԻ 2 № 94

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“ Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ
(36-րդ ՏԱՐԻ)
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ
Հասցէն՝
ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ՄԱՅԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 7 ՌՈՒԲԼԻ
Ամսական ՄԷԿ րուբլի

Ամերիկա տարեկան	.	6 դոլլար
Եւրոպա »	. .	30 ֆրանկ
Պարսկաստան »	.	10 րուբլի

Յ ա յ տ ա ր ա ր ո ւ թ ի ւ ն

Թիֆլիսի Ազնուականութեան Կալուածական Բանկը

Թիֆլիսի Ազնուականութեան Կալուածական Բանկին իրաւունք է տրված հանգցնել նախկին Անդրկովկասեան Պրիկազի այն պարտքերը, որոնք հաշւվում են թէ քաղաքային և թէ գիւղական կալուածների վրա և որոնք Պրիկազից կրկին գրաւ են դրվում վերոյիշեալ բանկում վերջինիս գրաւական թղթերով, սովորական գնով։
(հ. ու.) առ. 2—2

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
Հայոց Ազգագրական Ընկ. հրատարակութեամբ
ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
եռամսեայ, պատկերազարդ
հրատարակութեան 1908 Թ. № 1. (XVII գիրք)
ԳԻՆՆ Է 1 Ր. 50 Կ.
Տարեկան (4 գիրք) բաժանորդագինն է 5 ր. կամ 13 ֆրանկ.
Դիմել՝ Ред. „Азгагракан Андесъ“, Саперная 5. Тифлисъ. Red. «Azgagrakan Handess» Tiflis.
(ե. հ. ու. շ. կ.) առ. 10—9

Նկարիչ ԱՐՇԱԿ ՖԷԹՎԱՃԵԱՆԻ
ՋՈՒՏ
ԱԿՎԱՐԷԼՆԵՐԻ
Ցուցահանդէսը
բաց կը մնայ մինչև կիրակի մայիսի 1-ը։
Կովկասեան գիւղատնտեսական կայսերական ընկերութեան դահլիճներում.
Բարեատինսկայա փողոց.
Ցուցահանդէսը բաց է ամեն օր առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև երեկոյեան ժամը 5-ը։
Մուտքը արժէ 30 կոպէկ։
Աշակերտները և զինւորները վճարում են կէսը։
(ա. օ.) առ. 20—16

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. Բաբայեանը
այս ամառ շարունակելու է ընդունել Սեռ-ին և ջղային հիւանդներ Կիսլովոդսկում և Եսսենտուկում, մայիսի 16-ից մինչև սեպտեմբերի 15-ը։
[չ. ու. կ.] ա. 12—2

Լոյս տեսաւ
„ԾԻԾԱՂԱԲԵՐ“
Հայրիկ, Պարոնեան, Պըլը-Պուղի, Մոլլա-Նասր-Էդդին և ուրիշ ազգային ու օտար զուարճախօսներ։
182 ԸՆՏԻՐ զուարճախօսութիւն—անեկդոտներ, 112 երես, գինը՝ 20 կոպէկ։
Դիմել գրավաճառներին։ Ինձնից գումարով գնողներին 20% զեղջ և ճանապարհածախսը իմ հաշւին։ Մշտական հասցէս՝ Тифлисъ, Хачатуру Хачатріанъ, 9 уч. Лысогорскій пер. № 10.
(չ. ու. կ) (առ.) 10—5

ՍՆՈՒՆԴԸ ՎՏԱՆԳՎԱԾ Է

II

Դուք անշուշտ ծանօթ կը լինէք այն բարի խորհուրդներին, որոնք վերաբերում են մարդկանց սնունդին։

Մենք օրինակ կը բերենք այդպիսի խորհուրդներից մէկը.

— Աշխատեցէք աւելացնել հացի վրա մի որևէ սննդարար նիւթ, օրինակ՝ միս, պանիր, ձու, կաթ, իւղ և զանազան ընդեղէններ։

Այդ խորհուրդը, որ շատ տրամաբանական մի խորհուրդ է գիտութեան, բժշկութեան տեսակէտով և որ իսկապէս համապատասխանում է մարդու կազմուածքի պահանջներին, կարծես մի տեսակ ծաղր և դառն հեգնութիւն է մեր երկրի շատ տեղերի իրականութեան վերաբերութեամբ։

Գիտէք ինչու։

Այն պատճառով, որ ընդարձակ գիւղական շրջաններ ոչ միայն չեն կարող մտածել այդ սննդարար յաւելուածների մասին, այլ և անկարող են նոյն իսկ ունել մաքուր ցորենի հաց, առանց խառնուրդների կամ սուրրոգատների։

Մաքուր, անխառնուրդ ցամաք հացը մի տենչանք է մեր լեռնաստանի ազգաբնակութեան մի խոշոր մասի համար։

Չը կայ այդ հացը։ Նրա փոխարէն խառնուրդներ կամ սուրրոգատներ են տրվում ժողովրդին։

Եւ այն էլ յաճախ ոչ առատօրէն, որպէսզի կարելի լինի լցուցանել քաղցը կատարեալ կերպով։

Վնասվում են թէ հասակաւորը և թէ մանուկը, զուրկ մնալով բաւարար սնունդից։

Մանուկ կազմուածքը, որ պէտք է սննդարար նիւթ ստանար իր զարգացման համար և դառնար աշխատանքի ընդունակ մի ուժեղ մարմին, դրված լինելով մշտական կարիքի և զրկանքների մէջ, կանգ է առնում իր աճման գործողութեան մէջ և չէ կարողանում ամրապնդվել ապագայ չարքաշ աշխատաւորական կենցաղի համար։

Հասակաւորը, որ ստիպված է իբրև աշխատող մարդ գործադրել իր ոյժերը իր տնտեսութեան համար, չը ստանալով բաւականաչափ սնունդ, թուլանում է տարէ-տարի և շատ շուտ ենթարկվում ուժասպառութեան և նրա հետ կապված հիւանդութիւնների։

Մենք մեր դժբաղդ պատմական կուլտուրական կեանքում ունեցել ենք մի մխիթարութիւն, թէ մեր գիւղը տալիս է ամրակազմ, ջլապինդ, թիկնաւէտ աշխատաւորներ, որոնք բարձր են պահել հայ բանուկ ձեռքի և կռան հռչակը։

Ունենալով լաւ աշխատաւորներ, մենք չենք վախեցել ժամանակաւոր դժբաղդութիւններից, հաւատալով որ ամուր, ուժեղ և տոկուն կազմուածքով մեր ժողովուրդը կը յաղթահարէ շատ դժուարութիւններ և վերջ ի վերջոյ աջողութեամբ կը կռի ու կը կոփի իր կուլտուրական հաստատ դիրքը գոյութեան կռւում։

Եւ միթէ մենք կարող ենք հաշտվել այն դրութեան հետ, որ բաժին է ընկել մեր ժողովրդին մեր օրերում։

Ոչ։ Երբէք չէ կարելի հաշտվել ժողովրդի ուժասպառութեան երևոյթի հետ։

Դա աղէտ է, որի վրա պէտք է նայել լրջագոյն կերպով և նրա դէմ մաքառել էական միջոցներով։

Ժողովրդի բարեկամներ, առաջ եկէք ձեր գործունէութեամբ և կազդուրեցէք ժողովրդի խախտված առողջութիւնը։

Ի՞նչ էք ձեռնարկում, որպէսզի ժողովրդի սնունդը վտանգված չը լինի։

Պատասխանեցէք։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կ. Պօլիս, 30 ապրիլի

Զունգուլդակի միջնադէպը վերջացաւ նրանով, որ Բ. Դուռը ներողութիւն խնդրեց Ֆրանսիայից։ Բացի դրանից թիւրքաց կառավարութիւնը պարտաւորվեց վարձատրութիւն տալ սպառողական ընկերութեան վիրաւորված գործակատարին։ Սակայն, չը նայած որ միջնադէպը վերջացաւ, ֆրանսիական «Մուէտ» մարտանաւը դեռ մնում է Զունգուլդակում, որը բացատրում են նրանով, որ Ֆրանսիան ցոյց է անում Բ. Դրան անզիջողութեան դէմ Էրակլիի ածխահանքերի հարցում։ («Հ. Գ.»)

Կ. Պօլիս, 30 ապրիլի

Սէրասից հաղորդում են, որ մահափորձ կատարվեց բուլղարական առևտրական տեղական գործակալի կեանքի դէմ, որի ժամանակ վիրաւորվեց գործակալութեան թարգմանը։ Գործակալը իր կողմից մի քանի անգամ կրակեց յարձակվողների վրա։ Կասկածվում են յոյները։

Սալօնիկում յոյները շարունակում են յարձակումներ գործել բուլղարների վրա։ Տեղական ժանդարմական օֆիցերները և հիւպատոսական իշխանութիւնները անհրաժեշտ են գտնում փոխել ոստիկանապետին, որի կինը յոյն աղջիկ է։ («Հ. Գ.»)

Սիմֆերոպօլ, 30 ապրիլի

Բանտարկեալները այսօր մասսայական փախուստի փորձ արին։ Գրաւելով զէնքերը, բանտարկեալները վիրաւորեցին բանտապետին, սպանեցին բանտապետի օգնականին, բանտային բժշկին, երկու կառավարիչներին։ Փախչողների թիւը պարզվում է։ Կանչվեցին զօրքեր։ («Հ. Գ.»)

Եկատերինօդար, 30 ապրիլի

Նահանգական բանտից ապրիլի 29-ին բանտարկեալների փախչելու փորձի ժամանակ սպանվեցին և վէրքերից մեռան 29. վիրաւորվեցին 28 բանտարկեալներ, որոնցից 11-ը ծանր կերպով։ («Հ. Գ.»)

Օմսկ (Ներրասկի նահ.), 1 մայիսի

Ապրիլի 29-ի մրրկի ժամանակ զոհ գնացին 12 մարդ. շատերը վիրաւորվեցին։ Լուիզվիլ քաղաքի կէսը գետնին է հաւասարվել։ («Հ. Գ.»)

Պետերբուրգ, 1 մայիսի

Կիպրոս կղզու նկատելի հանգստութիւնը կղզու չորս հովանաւորող պետութիւնների կառավարութիւններին այն համոզման բերեց, որ ժամանակն է արդէն աստիճանաբար յետ կանչել օտարազգի զօրախմբերին, որոնք Կիպրոսում գտնվում են 1897 թւից։

Նկատի առնելով այդ, յիշեալ պետութիւնների Կանէի հիւպատոսները, իրանց կառավարութիւնների յանձնարարութեամբ, ապրիլի 28-ին գերագոյն կոմիսարին մի նոտա յանձնեցին, որով մատնանշում են, որ մեծ պետութիւնները յուլիսի 15-ից մտադիր են աստիճանաբար դատարկել կղզին։

Գերագոյն կոմիսարը նոյն օրն ևեթ մեծ պետութիւնների այդ մտադրութեան մասին տեղեկացրեց ազգաբնակութեանը յատուկ դեկլարացիայով, որը կղզու ազգաբնակութեան վրա լաւագոյն տպաւորութիւն թողեց։ («Հ. Գ.»)

Աթէնք, 1 մայիսի

Մամուլը ողջունում է Կիպրոս կղզու հարցի լուծումը։ Լրագիրները մեծ գովասանքով են խօսում գերագոյն կոմիսար Զայմիսի ցոյց տուած գործունէութեան մասին։ («Հ. Գ.»)

Պետերբուրգ, 30 ապրիլի

Գլխաւոր զինւորական դատարանի մշտական անդամ գեներալ-լէյտենանտ բարօն Օստէն-Սակէնը նշանակված է գլխաւոր զինւորական դատախազ և գլխաւոր զինւորա-դատական վարչութեան կառավարիչ։ («Հ. Գ.»)

Բէլօսուարից ապրիլի 29-ին հեռագրում են «Баку» լրագրին, որ Բագուի պարսկական հիւպատոս Միրզա Քերիմ խանը իր դրագոման Իմամ-Ղուլի խանի հետ միասին նոյն օրը վերաբնակեցրել է պարսկական աւերված Զարգեր, Զաւադբեոտ և Ղարաղասումլի գիւղերի բնակիչներին։ Վնասները հաշւել են 600,000 րուբլի։

Լենքօրանից նոյն լրագրին հաղորդում են, որ ռուս-պարսկական սահմանագլխի վրա ներկայումս համեմատաբար հանգստութիւն է տիրում։ Մեր պատժիչ զօրամասերի գործողութիւնների կամ մեր և պարսկական իշխանութիւնների միջև տեղի ունեցող բանակցութիւնների մասին առ այժմ ոչինչ յայտնի չէ։ Ասում են, որ Մամեդ Ղուլի խանի «զօրաբանակի» պարագլուխների թւումն էնաև յայտնի Հաջի-աղա աւազակը, որ անցեալ տարի զինւորական-նահանգական դատարանի կողմից դատապարտված էր մահվան պատժի և փախել էր բանտից։

Բէլօսուարից «Каспій» լրագրին հաղորդում են, որ Սալար-էդ-Մուլակկարը չորս հարիւր հոգուց բաղկացած իր հեծելազնդով եկել է Դրման՝ գեներալ Սնարսկու զօրամասին դիմաւորելու համար։

Փոխ-հիւպատոսին և սահմանային կոմիսարին հրամեշտ տալիս Սալարը կրկին անգամ յայտնել է իր պատրաստականութիւնը՝ նպաստելու հարցի խաղաղ լուծման։

Փոխ-հիւպատոսն ու կոմիսարը յոյս են յայտնում, որ Սալարին կաջողվի Մամեդ-Կուլի-խանի յափշտակած հողերը յետ խլել նրանից և վերադարձնելով Ռուսաստանին՝ հարթել այդ ընդհարումը առանց կոնֆլիկտի։

Պատժիչ զօրամասերի գործողութիւններից վնասված պարսկական ազգաբնակութիւնը Սալարի միջոցով դիմել է սահմանային կոմիսարին և խնդրել միջնորդելու ուր հարկն է իրանց կրած վնասների համար վարձատրութիւն ստանալու։

Իրանց լիակատար վստահութիւնը յայտնելով փոխ-հիւպատոսին և կոմիսարին, պարսիկները խնդրում են մտնել իրանց թշուառ դրութեան մէջ։

Ինչպէս յայտնի է, կաթողիկոսական ընտրութեան առիթով կազմված նախապատրաստական յանձնաժողովը դիմել էր տեղապահին, խնդրելով յետաձգել տալ ծխական պատուիրակների ընտրութիւնները մինչև սեպտեմբեր, ի նկատի ունենալով որ ոչ մի տեղ, նոյնիսկ Պետական Դումայի ընտրութիւնների ժամանակ, պատուիրակների և պատգամաւորների ընտրութեան մէջ կամ արանքում երբէք մեծ ժամանակամիջոց չէ դրվում։ Այժմ մեզ հաղորդում են, որ տեղակալը և սինօդը մերժել են այդ դիմումը, պատճառաբանելով թէ ծխական պատուիրակների ընտրութիւնները պէտք է այժմ կատարել, որովհետև կարող են բողոքներ լինել ընտրութիւնների դէմ, և սինօդը պէտք է քննելու և բեկանելու ժամանակ ունենայ։

Բնորոշ է։ Լայնածաւալ ռուսաց պետութեան մէջ Դումայի պատուիրակների և պատգամաւորների ընտրութիւնները կատարվում են հազիւ 2-շաբաթեայ ժամանակամիջոցում, իսկ Ռուսաստանի 6 թեմերում կատարվող ընտրութիւնների համար սինօդը պահանջում է գրեթէ 6 ամիս ժամանակ։

Ապրիլի 9-ին Թիֆլիսի նահանգական դատարանը հաստատել է անցեալ մարտ ամսին Թիֆլիսում սպանված Եղիշէ Բասարմաճեանի կտակը, որը բաղկացած է երկու կէտերից. 1) իր բոլոր շարժական և անշարժ գոյքը հանգուցեալը լրիվին կտակում է Կովկասի Հ. Բ. ընկերութեան իբրև սեփականութիւն, 2) իրաւունք է տալիս իր Վարդիթեր կնոջը ցմահ կառավարել և օգտվել այդ գոյքից հետևեալ կերպով, որ այրին պէտք է ծախսի իր անձնական կարիքների համար տարեկան ոչ աւելի քան 1000 րուբլի։ Բացի դրանից 600 րուբլի պէտք է ստանան հանգուցեալի ծնողները և 250 րուբլի երկու քոյրերը։ Մնացեալ մուտքը, մինչև սեփականութեան իրաւունքը ընկերութեան ձեռքը անցնելը, նոյնպէս պէտք է գործադրվի զանազան բարեգործական նպատակներով։ Այդպիսով ամբողջ կարողութիւնը, որ գնահատվում է մօտ 80,000 րուբլի շարժական թէ անշարժ, հանգուցեալի կնոջ մահից յետոյ անցնում է Կ. Հ. Բ. ընկ. ձեռքը։

Ինչպէս տեղեկանում ենք, Կ. Հ. Բ. ընկ. խորհուրդը մի շրջաբերականով դիմում է իր ճիւղերին և յորդորում է նրանց նախաձեռնող հանդիսանալ գիւղական շրջաններում մանր վարկի հաստատութիւններ բանալու։ Այդ նպատակով նա ուղարկում է նրանց 1904—5 թւին հաստատված օրինակելի կանոնադրութիւնը։

Արտասահմանեան հայ թերթերը հաղորդում են, որ Յովհ. Ժամհարեանցը իր կնոջ հետ Երուսաղէմ է գնացել և այդ առիթով 30,000 ֆրանկ (մօտ 11,250 ր.) է ընծայել Երուսաղէմի հայոց ս. Յակոբի վանքի ժառանգաւորաց վարժարանին, որպէսզի այդ գումարով երկու տարվայ բարձրագոյն մի դասընթացք բացվի ուսումնարանում։ Այդ դասընթացքը, ըստ ցանկութեան նուիրատուի, պիտի յատկացվի բացառապէս կրօնական ուսմունքին։

Ապրիլի 21-ին ռուսական Աստարայի նաւատամատոյցում խուզարկութեան է ենթարկվել «Կավկազ-Մերկուրի» ընկերութեան պատկանող «Մեծ Իշխան Կոնստանտին» շոգենաւը։ Պարսկահպատակ մի թուրքի մօտ գտել են 2 հրացան եապօնական տեսակի և 2 հրացան եռագծեան ձևի ու 400 փամփուշտներ։

Կ. Պօլսից հաղորդում են, որ վերջերս այնտեղ վախճանվել է հայ-կաթօլիկ Անտօն Խավէր փաշա Թընկըր, որ թիւրքական պետական խորհրդի եւլմտական բաժնի անդամ էր։ Յուղարկաւորութեանը, որ շատ շքեղօրէն է կատարվել, մասնակցել են բազմաթիւ եւրոպացի և օտարազգի բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՐՑ

(Նամակ խմբագրութեան)

«Закавказье»-ի № 95-ի ասելով, Մեսրոպ վարդապետի հրաւիրանօք տեղական արուեստագէտների ժողով է կայացել Էջմիածնի տաճարի վերանորոգութեան համար և արդէն մասնախումբ է ընտրվել, որը պէտք է ուղևորվի Էջմիածին։ Հրաւիրված են եղել Լոպատինսկի, Թադէոսեան, Ֆէթվաճեան, Գրինեվսկի, Թօփճէ, Ֆոգել, Շմերլինգ, Յակոբեան, Նիկոլաձէ, Տէր-Սարգսեան, Զուրաբեան, Սարգսեան, Ռոտինեան, Բիլֆելդ և Բաբանեան։

Երբ դեռ ժամանակ կայ մտածելու, պարտքս եմ համարում մի քանի խօսք ասել այս հարցի առիթով։ Մենք Կովկասում ունենք բազմաթիւ եկեղեցիներ, վանքեր, որոնց արտաքինը ընդհանրապէս կրում է հայկական սովորական ոճը և որոնց ներքին մասը՝ սարդ ու կարգը, զարդարանքը, պատկերները զուրկ են թէ ճաշակից և թէ ոճից։ Չը կայ նրանց մէջ գէթ մի հատ եկեղեցի, որ զերծ մնար բանիմաց այցելուի ներողամիտ ժպիտից։

Աւելորդ է քրքրել հին սխալներն ու մեղքերը, որոնք գործվել են ով գիտէ ինչ տգէտների կամ շահախնդիր անձանց շնորհիւ. մենք պէտք է աշխատենք խորհել ներկայ և ապագայ անելիքի մասին, որպէսզի վերջ դրվի տգեղ երևոյթներին և չը կրկնվի այլևս մինչև օրս տեղի ունեցած զանազան անհասների քմահաճոյքը եկեղեցիների վերանորոգութեան և զարդարելու նկատմամբ։

Էջմիածնի տաճարը, այդ հնագոյն, հռչակաւոր ազգային հոգևոր հիմնարկութիւնը, որը գտնվում է հայութեան կենտրոնում, երեք պետութիւնների սահմանագլխի մօտ, վերանորոգվելու է քսաներորդ դարում։ Ուրեմն ինքնըստինքեան պահանջ է զգացվում, որ դա լինի օրինակելի բան։ Ներելի

չէ մի ազգի, որ գիտնականներ, արուեստագէտներ, հեղինակներ ունենալով հանդերձ՝ պահանջ չունենայ կառուցանելու մի ազգային շէնք, որ արժանի լինի եւրոպացի այցելուի ուշադրութեան։ Ներելի չէ նամանաւանդ այն պատճառով, որ այդպիսի ճարտարապետական և գեղարուեստական նմուշ ունենալու համար բազմաթիւ նիւթեր ենք ժառանգել մեր նախորդներից։

Էջմիածնի տաճարից սկսած բոլոր մեր եկեղեցիները տարիների ընթացքում սիստեմատիկ կերպով այլանդակվել են, և ցաւալին այն է, որ այլանդակելու համար ահագին գումարներ են վատնվել։ Խեղճ բարեպաշտ հայ վաճառականը երբէք բան չէ խնայել եկեղեցու «պայծառութեան» համար, բայց անընդունակ, տգէտ կամ շահախնդիր անհատներ ի չարն են գործ դրել նրա առատաձեռնութիւնը։ Բաւական է։

Բազմաթիւ հանգամանքներ ստիպում են բացարձակ խօսելու, որպէսզի Էջմիածինն էլ չենթարկվի միւսների տխուր վիճակին, որ կը լինի բոլոր եղած խայտառակութիւնների կատարելագոյնը։

Մենք ունենք ազգային ճարտարապետական և քանդակագործական գեղեցիկ ոճ, ստիլ։ Մենք ունենք ճարտարապետներ, նկարիչներ, քանդակագործներ։ Մենք ունենք Վ. Սուրէնեանցի նման հմուտ և հին ստիլին լաւ տեղեակ արուեստագէտներ, և վերջապէս ունենք բոլոր յարմարութիւնները՝ գործը աջողութեամբ պսակելու համար։

Եթէ հաւատանք, որ այդ արուեստագէտները զուրկ չեն հայրենասիրութեան, ինքնասիրութեան և պատուասիրութեան զգացմունքից, եթէ հաւատանք, որ նրանք սիրով ու յարգանքով են վերաբերվում դէպի իրանց մասնագիտութիւնը, այն ժամանակ հաստատ կարելի է յուսալ, որ Էջմիածնի ներքին մասը՝ պատերը, կաթուղիկէն, բեմը և միւս երկրորդական մասերը կարգը կը շինվեն ճաշակով, գեղեցիկ և ներդաշնակ։

Քանի որ գեղեցկութիւնը չէ կայանում ոսկու և մարմարիոնի մէջ, այլ նպատակին հասնելու համար հարկաւոր է տալ ձև, համաչափութիւն, ոճ, գոյների և գծերի ներդաշնակութիւն, ուստի պահանջվում է գործի գլուխ կանգնած անձերից զգոյշ վերաբերվել դէպի այս ձեռնարկութիւնը։

Համարում եմ ցանկալի, նոյնիսկ անհրաժեշտ, որ վերոյիշեալ վերանորոգութիւնը կատարվի հայ արուեստագէտների ձեռքով։ Եթէ նրանք միացնեն իրանց ոյժերը և սիրով կպչեն գործի յանուն ընդհանուր ազգային նպատակի, ամօթով չեն մնայ թէ հասարակութեան և թէ ապագայ սերունդի առաջ։

Նոյնիսկ առաջ է գալիս պատուի խնդիր։ Ամօթ կը լինի մեր արուեստագէտների համար, եթէ այս գործը ձեռք գցեն օտար մարդիկ, որոնք շահախնդրութիւնից զատ ոչ մի հաշիւ չունեն հայոց եկեղեցու հետ։

Գ. Բաշինջաղեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Նուխի, 26 ապրիլի

Բարեգործական ընկերութեան տեղական ճիւղը վերստին բաց անելու առիթով Նուխու օրիորդաց դպրոցի դահլիճում տեղի ունեցաւ մի խորհրդակցական ժողով բաղկացած 30—35 անձերից։

Ժողովին մասնակցողները միաձայն ընդունեցին բանալու առաջարկութիւնը, սակայն գործը աւելի հիմնաւոր և աւելի արգասաբեր կառուցանելու հեռատեսութեամբ իբրև հիմնադիր ժողով չընդունվեց այդ ժողովը, ուր որոշվեց 1) կրկին մի բազմամարդ ժողով գումարել, 2) գործը ընդհանուր հասարակութեան սրտին մօտիկ կացուցանել ժողովրդի բոլոր խաւերին մասնակից անելով ժողովին և 3) Արշակ և Սանակ քահանաներից, աւագ ուսուցիչ պ. Յովսէփեանից, պ. Սարիբէկեանից կազմել մի յանձնաժողով, որոնք ջանք պիտի գործ դնեն, որ գումարվելիք ժողովը աւելի բազմամարդ լինի, իսկ ժողովականների առաջ կարդալու համար մանրեւի ձեւով լուսաբանեն, պարզաբանեն ընկերութեան նպատակը, իրաւանց սահմանները և տրված իրաւունքներից որոշել թէ առայժմ ինչ և ինչ պայմանները կարող են թեթեւութիւն պատճառել ծովացած կարիքներից տառապող տեղական հասարակութեան։

Ս. ք. Տէր-Պօղոսեանց

Ղալաչա, 29 ապրիլի

Այս բոլորն Ղազախից եկած գաւառապետի օգնականի Արշակը պատմեց հետևեալը. «Ամսիս 27-ին, «Զաթմա» կոչված տեղից, որը սահմանակից է Սղնախի գաւառին, ցերեկով յարձակվել են չալուեցի Ռուսամ տանուտէրի տաւարի վրա և քշել-տարել են 160 գլուխ տաւար. Մնացել էին միայն հովիւները. տաւարած երեխային էլ վիրաւորել են. դէպքի տեղն են ուղարկել Շահնիար-բէկին ստրաժնիկներով։ Գողութիւններն ու կողոպուտները խրոնիկական բնաւորութիւն են ստացել։ 27-ին Ղալաչայի «Զոդյա» կոչված ձմերանոցից գողացել են երկու ձի։ Բարանա գիւղից 5 ձի։

Այսօր Սաղախլո կայարանում ստանալու են Ղալաչա, Բարանա և Կողբ գիւղերի համար կառավարութիւնից տրված նպաստը, իւրաքանչիւր շնչին՝ հասակաւորներին— 1 պուդ 20 ֆ., իսկ փոքրահասակներին—30 ֆ., առաջուց էլ ստացել են 2 և կէս պ. ցորեն և 2 պուդ գարի սերմացու։ Հիանալի անձրևային եղանակներ են։

Մելքիսեդէկ քահ.

—

Տօլորս (Սիսիան), 6 ապրիլի

Բնութեան չարիքները միահամուռ, խօսք մէկ արած, կարծես կամենում են վերջ տալ սիսիանցու առանց այն էլ թշուառ և ողբալի գոյութեանը։ Անցեալ 1907 թւի անբերրիութիւնը և աշնանը շուտ սկսված ցրտերը բոլորովին զրկեցին նրան հացից և նրա անասուններին՝ կերից։ Շատ տեղերում շատ արտեր մնացին ձիւնի տակ, թողնելով խեղճ գիւղացուն վիզը ծուռ, ձեռը ծոցում։ Շատ հնձված խուրձեր մնացին առանց կալսելու և բոլորովին փտեցին անպէտքացան, զրկելով թշուառին մինչև հոկտեմբերի վերջը բաւականացող հացից։ Այնուհետև նա ինչ որ կարողացաւ և ինչ որ կարող էր ծախել՝ ծախեց և իր «քիւլֆաթի» ամենօրեայ հացը բերեց պուդ-պուդ թէ Նախիջևանից և թէ Գորիսից։ Շրջանումս մի բուռ հացահատիկ չես գտնի առնել-ծախելու համար։

Դաժան և խիստ ձմեռը երկար տևեց. նոր-նոր էին սկսել վարել ու եղածից ցանելը, երբ ամսիս 4-ին չը տեսնված առատութեամբ ձիւն եկաւ ու ծածկեց ամբողջ դաշտերը։

Մի կերպ «քարին քացի տալով», հազար ու մի տանջալից զրկանքներով, նա անցկացրեց ձմեռը և այժմ սարսափելի սովը իր զարհուրելի երախը բաց արած եկել չոքել է սիսիանցու դռանը։ Նա էգուցվայ հաց չունի, նա անասունների կեր չունի, որովհետև երկիրը դեռ ծածկված է թանձր ձիւնով և կանաչ խոտի հոտն անգամ չը կայ։

Սովամահութեան դէպքեր միզանում շատ են եղել և լինում են։ Անցեալ մարտի 29-ին թէ 30-ին Աղուտի Թուրք գիւղից մի կին իր 4 մանրիկ զաւակներին և իրան սովամահ լինելուց ազատելու համար, բռնելով իր զաւակների ձեռքերից, նախ զաւակներին և ապա ինքն իրան նետում է մօտակայ Բազարչայ (Որոտն) յորդացած գետը։ Կարողանում է ազատվել 10—11 տարեկան աղջիկը միայն, իսկ մօր և 3 զաւակների դիակները գտնում են Ներքեւում Որոտն գիւղի առաջ։

Ահա ձեզ մի աղաղակող փաստ։

Կան տներ, որոնք իրանց ողորմելի գոյութիւնը քարշ են տալիս մի կերպ սրանից-նրանից մի քանի հատ կարտոֆիլ խնդրելով և նրանով՝ առանց մի կտոր հացի՝ անսուաղ ապրում են օրերով։ Եւ այդ տների թիւը քիչ չէ, այլ կէսից աւելին ամբողջ Սիսիանում։

Որ սով է Սիսիանում, այդ ակներև է, արեգակի պէս պարզ, ուստի հարկաւոր է շուտափոյթ օգնութիւն։

Ժողովրդին հացի տեղ յոյսերով են կերակրում։ Նա յոյս ունի նպաստ ստանալ կառավարութիւնից, բայց ե՞րբ, ձեռքից գնալուց յետոյ, սովամահ կոտորվելուց յետոյ, կամ թէ ինչ ձևով, այդ միայն Ալլահին է յայտնի։

Խօսում են, որ ալիւր պէտք է բաժանեն, բայց այնպիսի գներով հաշւելով ստացողների վրա, որ ես դժուարանում եմ այստեղ յիշել, այն է մօտ 4 ր. Գորիսում, իսկ Գորիսից Սիսիան փոխադրելու ծախքը ստացողների վրա է։

Տարօրինակ է. դեռ փետրվարին Գորիսում գիւղերից հաւաքված ներկայացուցիչները միաձայն պահանջեցին, որ եթէ կառավարական նպաստ տալու են, տան փողով, որովհետև մեր երկիրը, հեռու լինելով հաղորդակցութիւնից, բնականաբար մթերքների ծախքը ահագին կը լինի ու կը բարդվի ժողովրդի վրա. իսկ այժմ ո՞վ գիտէ ինչ տեսակ ալիւր պէտք է բաժանեն, այն էլ պուդը 4 ր. հաշւելով։

Այդ գնով թող լինի, գոնէ շատ տան։

Բայց կարիքը Սիսիանում այնքան մեծ է, որ կառավարական նպաստը կը լինի ինչպէս մի կաթիլ ջուրը ծովի մէջ։

Բայց այդ բոլորը դեռ բաւական չէ։ Այժմ Սիսիանում գործում և մանուկների մէջ իր հունձն է անում մի ահաւոր և հազարգլխեան վիշապի պէս անյաղթելի թշնամի. դա միաժամանակ դիֆտերիտ և սկարլատինա կոչված վարակիչ հիւանդութիւններն են։ Արդէն 4—5 ամիս է, ինչ այդ հիւանդութիւնները բուն են դրել Շաղաթ, Բալաք, Անգեղակոթ, Մազրա, Բռնակոթ, Ուզ, Տօլորս գիւղերում և սպառնում են վարակել մնացած բոլոր գիւղերն էլ, որովհետև գիւղացիները դրա տարածվելու դէմ ոչ մի միջոց չեն ձեռք առնում։ Բժշկական օգնութիւնը բոլորովին բացակայում է, բացի երբեմն սաւալի պէս երևացող կիսակիրթ ռուս ֆելդշերներից (տեղական սովորութիւններին բոլորովին անծանօթ), որոնց տուած օգնութը կրիտիկայից ցած է։ Ժողովուրդն էլ, վերին աստիճանի տգէտ լինելով, չի հաւատում բժշկականութեան զօրութեանը և շատ անգամ թագցնում է հիւանդ երեխաներին։ Գիւղացիք միայն հաւատում են աչքեր-խաչերի հրաշագործ զօրութեանը և դիմելով նրանց՝ իրանց ցաւերի դարմանը նրանցից են սպասում։

Տարած զոհերի թիւը յիշեալ գիւղերում միասին հարիւրներով կարելի է հաշւել, իսկ եթէ անյապաղ միջոցներ ձեռք չառնըվեն այդ հիւանդութիւնների դէմ՝ կանցնեն հազարներից։

Անասելի ստիպողականութեամբ հաւաքվող հարկերը մի կողմից, ճիւաղ վաշխառուներն էլ միւս կողմից, բացած իրանց զազրելի ճիրանները, ծծում են թշուառութեան վերջին ծայրը հասած գիւղացու արեան վերջին կաթիլները։

Դիմում ենք Բագուի հայոց կուլտուրական միութեանը կամ Կովկասի հայոց բարեգործական ընկերութեանը աղաչելով օգնութեան ձեռք մեկնել իրանց թշուառացած եղբայրներին և ազատել նրանց մահի ճիրաններից, ուղարկելով կարեկցող բժիշկ։

Ո՞ւր են օտարաբնակ սիսիանցիները, մանաւանդ բագուաբնակ, ինչո՞վ են նրանք զբաղված, ինչո՞ւ չեն նրանք օգնութեան գալիս սովի և մահվան ճիրաններում գալարվող թշուառացած եղբայրներին, ինչո՞ւ չեն նրանք միահամուռ ոյժերով դիմումներ անում ուր հարկն է և կամ իրանց սեփական միջոցներով գոնէ մի փոքր թեթեւացնում սիսիանցու տանջանքները։

Սամսոն Տէր-Մինասեանց

ՖԵԹՎԱՃԵԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Վերջանում է Ֆէթվաճեանի պատկերահանդէսը։ Նա կը փակվի կիրակի, մայիսի 4-ին։

Պատկերահանդէսը գրաւեց գեղարուեստասէրների ուշադրութիւնը ակվարելների մեծ ժողովածուով, որպիսին նորութիւն էր Անդրկովկասի համար։

Մեծ պատկերների մէջ առանձին հետաքրքրութեան առարկայ դարձաւ «Սասունցի կինը» իր հերոսական դէմքով, իր մայրական գորովով և անվեհեր ինքնապաշտպանական ոգևորութեամբ։

Գրաւիչ էր Արարատեան դաշտի տեսարանը երկու Մասիսների ուրուագծերով մշուշային մթնոլորտի մէջ։ Այդտեղ կայ տարածութիւն, օդ, ջերմութիւն և որոշ տրամադրութիւն։

Որոշ տեսակէտով հետաքրքրական է «Վիլհելմը պատերազմի դաշտում» պատկերը։ Վիլհելմին անզգայ դրութեան մէջ վերցրել է գթութեան քոյրը, դրել է ձիու վրա և մեծ նեղութիւններով տանում է նրան դէպի բանակ և հիւանդանոց։

Բնորոշ էր խափշիկ աղախինը Բօսֆօրի փաշայական տան մէջ իր դէմքով և հայեացքով, իր զգեստներով, իր ամբողջ էութեամբ։

Աչք է գրաւում Սև ծովը իր փրփուրներով, իր փոթորկալից ալիքներով, իր ծովափնեայ տեսարաններով։

Գեղեցիկ է երկու երիտասարդների հանդիպումը ս. Մարկոսի տաճարում։ Հոգեբանական գրաւչութիւն ունի մատաղ հոգիների հանդիպումը սրբազան կամարների տակ. հետաքրքրական է տաճարը իր հոյակապութեամբ և մանրանկարներով։

Անիի տեսարանների մասին մենք արդէն խօսել ենք։

Սիրող

ԱՐՓԻԱՐԻ ՄԱՀԱՐՁԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Ստացանք—1) Թիֆլիսում, Սամսոն Յարութիւնեանից՝ 5 ր., 2) Թաւրիզից, բժշկապետ Ասլանեանից՝ 10 ր., 3) Նոյն տեղից, Հայկ Սարգսեան Երուանդեանից՝ 10 ր., գումարն 25 րուբլի, որով առաջվայ ստացվածների հետ (տես «Մշակ» № 87) ունենք 381 ր.։

ԿՈՎԿԱՍԱՀԱՅ ՏԱՐԱԳՐԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք Վլադիվոստոկից, հայ համայնքից հանգանակած Զուռնուզ Յարութիւնեանի և Խոսրով Գրիգորեանի ձեռքով 18 րուբլի։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

Նիստը բացվում է ժամը 11 և 16 րոպէին։ Նախագահում է Խոմեակօվը։ Մինիստրական օթեակում է արդարադատութեան մինիստրը։ Կարդացվում է օրակարգը։

Հերթում դրված է բիւջէտային մասնաժողովի զեկուցագիրը՝ 1908 թ. արդարադատութեան մինիստրութեան եկամուտների և ծախքերի նախահաշւի մասին։

Զեկուցանող Վօեյկօվ 2-դը պաշտպանում է մասնաժողովի բանաձևը, որ կայանում է հետևեալում. «Անհրաժեշտ ընդունելով, նախքան սենատի վարչական ատեանների վերակազմութիւնը, որ մշակվի այն ցուցակը, որ որոշում է յիշեալ ատեանների սենատօրների թիւը և նրանց տրվող ռոճիկների քանակը, Դուման անցնում է արդարադատութեան մինիստրութեան նախահաշւի առանձին համարների քննութեան»։

Մինիստրութեան եկամուտները մասնաժողովը թողել է առանց փոփոխութեան, այսինքն 3,213,555 րուբլի. ծախքերը, մի քանի փոփոխութիւններով, կրճատել է 102,669 րուբլով, այսինքն 37,889,218 րուբլին դարձրել է 37,787,149 րուբլի։

Անտօնօվը ասում է, որ Ալէքսանդր 2-րդ կայսրի դատական կանոնադրութիւնները, զէմստվային պետերի մասին 1889 թ. հրատարակած օրէնքից յետոյ առանձնապէս, բաւականաչափ փոփոխված են։ Զէմստվային կառավարիչների կանոնադրութեան փոփոխութիւնը միանգամայն հասուն պահանջ է ներկայանում. զէմստվային կառավարիչներին կը փոխարինէ ընտրեալ դատարանը լայն իրաւասութիւններով, որը բաւարարութիւն կը տայ տեղական ազգաբնակութեան, վճռելով նրա պահանջները արագ, արդար և ողորմած դատաստանով. վերջապէս մեղադրեալին պայմանական կերպով ցպայմանաժամ ազատութեան, պայմանական դատապարտութեան և դատարանին յանձնելու կարգը փոփոխելու օրինագծերը կը բարելաւեն դատական կազմը և կը վերականգնեն Ալէքսանդր 2-րդ կայսրի դատական կանոնադրութիւնները իրանց համաչափ սիստեմով (ծափահարութիւն)։

Գեգեչկօրին ասում է, որ մեր դատարանը, դասակարգային գերիշխանութեան կազմակերպութիւնը, մի ինչ որ սոսկալի և հրէշային բան է. նա ամբողջովին գտնվում է գործադիր իշխանութեան կարգադրութեան ներքոյ, նա լաքէյական հաճոյականութեան է ձգտում...

Նախագահ.—Խնդրում եմ վիրաւորական խօսքեր գործ չածել (ծափահարութիւն)։

Գեգեչկօրին քննադատում է սենատի և դատաստանական պալատների յատուկ ատեանների գործունէութիւնը և այն եզրակացութեան է գալիս, որ դատարանը դարձել է կուսակցական սանձարձակ վրէժառութեան և խռովութեան ասպարէզ։ Երկրորդ Դումայի սօցիալ-դեմօկրատների ֆրակցիայի համար որոշած դատավճիռը ռուսական պետական արդարադատութեան ամենաամօթալի էջերից մէկն է... (Աջակողմը սուլում է, կենտրոնը՝ աղմկում, ձախակողմը ծափահարում)։

Նախագահը խնդրում է խռովութեան և բողոքութեան տեղիք չը տալ այն հարցերի քննութեան ժամանակ, որոնք հանգստութիւն և խելացիութիւն են պահանջում։

Գեգեչկօրին շարունակում է. «Եթէ դատական իշխանութեան պաշտօնեաների մէջ երևան են գալիս այնպիսինները, որոնք հաւատարիմ են մնում իրանց դատական խղճին և 64-րդ թւականի գաղափարին, պատժիչներ են որ առատութեամբ թափվում են նրանց վրա մինիստրութեան կողմից։ Եւ բոլորի հետևանքն այն եղաւ, որ դատարանից, արդարադատութեան այդ տաճարից, արտաքսվեց հասարակական խղճմտանքը, իսկ նրա տեղ մուտք գործեց ոստիկանական խիղճը։ (Ծափահարութիւն ձախակողմում. Նախագահը զանգահարում է)։ Պարզ է, որ սօցիալ-դեմօկրատական ֆրակցիան չէ կարող ոչ մի կոպէկ յատկացնել ոստիկանութեան և ժանդարմէրիայի պահպանութեան համար»։ (Նախագահը զանգահարում է, աջակողմը (?) ծափահարում է)։ Վերջում Գեգեչկօրին կարդում է սօցիալ-դեմօկրատների բանաձևը, որ մերժում է մինիստրական նախահաշիւը։

Ռօդիչեվը չէ կասկածում, որ դատարանը պետութեան հիմքն է, սակայն Ռուսաստանում այդ հիմքը այնքան էլ ամուր չէ. վերանորոգված կազմի ժամանակ դատարանին պէտք է վայելուչ տեղ յատկացվի, իսկ դատական վարչութեան պաշտօնեաներին պէտք է այնպիսի գումարներ տրվեն, որպէս զի նրանք կարողանան հրաժարվել ամեն տեսակ մտորումներից՝ իրանց նիւթական բարւոք վիճակի, կարիերայի և ռոճիկների աւելանալու համար։ Ընդ սմին պէտք է յիշել, որ դատաւորի արժանապատւութիւնը ռոճիկով չէ որոշվում. դատարանի անկախութիւնը ձեռք է բերվում միայն դատաւորների ոչ-պաշտօնազրկութեամբ. բայց այս ամբիոնից, որտեղից պէտք է այնպիսի խօսք հնչվի, որ ճանաչէ դատարանի հեղինակութիւնը, լսվեցին սպառնալիքներ, ուղղված դատարանի դէմ։ Մենք մեծ գործ ունենք կատարելու, մենք պէտք է կռւենք այն հին, արմատ բռնած պալարների դէմ, որոնք խեղաթիւրեցին 1864 թ. հաստատված դատարանների տեսքը, կերպարանքը. մեր առաջ մի դժուարին կռիւ կայ, պարոններ, ռուսաց դատարաններում ողորմածութիւն և անկախութիւն վերականգնելու համար։ (Ծափ.)։

Պարչեվսկին բաւականանում է մի հարց միայն տալով.—Ինչպէս են գործում դատաստանական իշխանութեան մարմինները Լեհական Թագաւորութեան մէջ, ինչ չափով նրանք կատարում են արդարադատութեան նպատակն ու գաղափարը։ Հեռաւոր կարծիքով պատասխանը մեծ մասամբ բաւարար չի լինի։ Այն դատաւորները, որոնք ցանկանում են նորմալ և կանոնաւոր կերպով արդարադատութեան հետևել, պէտք է ճանաչեն տեղական ազգաբնակութիւնը, խորասուզվեն նրա սիրտը, պարտաւոր են գիտենալ այն ազգաբնակութեան վէրքերն ու խոցերը, որի համար հրաւիրված են դատ վճռելու։

Արդարադատութեան մինիստրը գտնում է, որ այն կշտամբանքները, որ լսվեցին այսօր ամբիոնից դատական անկախութեան կարծեցեալ երբեմն առիթով, չը պէտք է առանց պատասխանի մնան։

«Ռուսաստանի խռովութեան և քաղաքական ալեկոծման ծանր ու դժուարին տարիներում արդարադատութեան մինիստրութեան վրա կրկնապատիկ յոյսեր էին դնում՝ պաշտպանելու ռուսական դատարանը այն կեղտոտութիւնից, որ արտացոլում է իր մէջ հասարակական տատանվող և փոփոխվող շարժում, տրամադրութիւն, կուսակցական բաղձանքներ (ձայներ աջակողմից. «ճիշտ է»)։ Մինչդեռ քաղաքական ընդհանուր երևոյթը չէր կարող չը շօշափել դատարանը։ Որքան էլ որ ամօթալի չէ այդ երևոյթը, բայց և այնպէս քաղաքական մոլեգին կրքերի յորձանքները հասնում էին նաև արդարադատութեան մեհեանին։ Այդօրինակ պայմաններում հարկաւոր էր, որ կառավարութիւնը առանձնապէս հոգար, որ դատական վարչութեան կազմը կանգնէ քաղաքական կուսակցութիւններից և կրքերից բարձր, որ նրան ղեկավարեն ոչ թէ հասարակական խայտաբղէտ և ալեկոծվող կարծիքը և այն սպառնալիքները, որոնց դիմում էին և դիմում են այժմս էլ հանուր բարեկեցութեան ինքնակոչ խնամատարները (աջակողմը ծափահարում է, ձախակողմը սուլում. Նախագահը զանգահարում է), այլ անաչառ և աներեսպաշտ օրէնքի հրամանը։

«Թագաւոր Կայսրի ամենաողորմած կամքով կոչված լինելով կանգնել մինիստրութեան գլուխը, ես ամեն ջանք գործ դրի, որ ռուսական դատարանը դիմադրէ քաղաքական կռւի գայթակղութեան, որ նրա մէջ, առանձնապէս յանձին նրա գլխաւոր ղեկավարողների, ոչ թէ թոյլ կամքի տէր և պետական կարգ ու կանոնը և հասարակական հանգստութիւնը պաշտպանելու առաջ կանգնած սառնասիրտ մարդիկ լինեն, այլ ուժեղ կամքի տէր, օրէնքը անյողդողդ և չեզտակի գործադրող և կատարող անձնաւորութիւններ։ (Աղմուկ, նախագահը զանգահարում է)։

«Ինքնըստինքեան պարզ է, որ յատուկ ուշադրութիւն հարկ եղաւ դարձնել մի քանի դատաստանական տեղերում պաշտօնեաների ցուցակը վերանորոգելու վրա. (շարժում ձախակողմում, նախագահը զանգահարում է)։ Այդ վերանորոգութիւնը, բարեբաղդաբար, ամեն տեղ պէտք չեղաւ կատարել և իրականացաւ օրէնքների ձևերով, հետևաբար, առանց տատանվելու դատաստանական անկախութիւնը. (ձայներ աջակողմում—«ճիշտ է»)։

«Ինձ վրա դրված ծանր պարտականութեան անսասան կատարելը, մեր դատարանը իր այժմեան հիմունքներով պաշտպանելու միակ հոգատարութեամբ համակված, չէր կարող իմ վերաբերութեամբ յարձակումներ չը յարուցել այն մարդկանց կողմից, որոնք կը ցանկանային իրանց քաղաքական տենչերն ու ձգտումները դատարանում առաջնորդել։ Այդ յարձակումները ինձ բնաւ չեն խռովում, գունատեցնում և թուլացնում իմ այն պարտականութեան վսեմութեան առաջ, որ հետամուտ է պաշտպանել այն տաճարը, որն անուանվում է արդարադատութեան տաճար իր բովանդակ մաքրութեամբ հանդերձ»։ (Երկարատև ծափահարութիւններ կենտրոնում և աջակողմում. ձախակողմում շարժում)։

Պուրիշկեվիչը կարծում է, որ յեղափոխական շարժման ալիքը ընդգրկեց արդարադատութեան մինիստրութեան տեղական մարմինները և երևան եկաւ նրանց մէջ իր կործանիչ ամբողջ թափով։ «Մեզ կշտամբում են՝ թէ մենք ռեակցիօներ ենք, որ չենք ցանկանում հոկտեմբերի 17-ի մանիֆէստը ճանաչել։ Դա կեղծ սուտ է (ծիծաղ ձախակողմում)։ Մեր նպատակը կայանում է նրանում, որ հոկտեմբերի 17-ի մանիֆէստով շնորհված ազատութիւնների հասկացողութիւնը իր բուն շրջանակում դնենք. (ծիծաղ ձախակողմում)։ Այն ժամանակ, երբ ռուս մարդիկ մոռացված էին և վիրաւորված, թագաւորում էր հրէական համայնքի աւագների ժողովը, և կային պարոններ, որոնք ծառայում էին նրան յօժարակամ կամ իրանց ապագայի մասին ունեցած երկիւղից. (ծափահարութիւն աջակողմում)։ Դատարանը պէտք է կանգնած լինի այն բարձրութեան վրա, որպիսին պահանջվում էր Ալէքսանդր II կայսրի թագաւորութեան ժամանակ։ Յեղափոխական բռնկման օրերում դատարանը, դժբաղդաբար, այդ բարձրութեան վրա չը կարողացաւ մնալ և միայն այժմ, երբ իշխանութիւնը հաստատուն և հեղինակաւոր է դարձել, կամաց-կամաց երևում են հրէական հագալի քծնողների շարքերը (ծափահարութիւն աջակողմում)։ Եթէ Ռուսաստանը Աւստրո-Ունգարիա դառնար, կարելի էր համաձայնել, որ Պրիվիսլեանսկի երկրում կը դատեն լեհական լեզուով, ներքին նահանգներում—հրէական ժարգօնով, Հայաստանում, որ այժմ երազում է յարութիւն առնել վերստին շնորհիւ Կովկասի Փոխարքայի անհոգութեան...» (աղմուկ)։

Նախագահ.—Խոնարհաբար խնդրում եմ ձեզ այդպիսի կարծիքներ չը յայտնել Թագաւոր Կայսրի և Նրա իշխանութեան ներկայացուցչի վերաբերութեամբ։

Պուրիշկեվիչը շարունակում է. «Յամենայն դէպս դժուար կը լինէր ապրել մի այնպիսի պետութեան մէջ, ուր դատարանները իրանցից Բաբելոնի աշտարակն են ներկայացնում և լեզուները իրար չեն հասկանում։

«Աջակողմեանների ֆրակցիան յայտնում է, որ այդ տեսակէտից ոչ մի զիջում, ոչ մի կոմպրոմիս լինել չէ կարող, որովհետև ռուսաց լեզուն հանդիսանում է պետական լեզու և Ռուսաստանում գտնվող բոլոր ազգութիւնները պէտք է դատվեն այն լեզուով, որով խօսում է Ռուսաստանի ազգաբնակութեան մեծ մասը (ծափ.)»։

Ընդմիջվում է անցնել նախահաշւի քննութեան՝ համար առ համար։

Սօցիալ-դեմօկրատական ֆրակցիայի բանաձևը մերժվում է ձայների մեծամասնու-

Թեամբ ի դէմս սօցիալ-դեմօկրատների։ Սահմանադիր-ռամկավարները լրացնում են բանաձեը նրանով, որ վերականգնվի զուտ և լիակատար կերպով դատարանների անկախութիւնը և անփոփոխելիութիւնը, որոնք վերջին տարիներս յաճախ խախտվել են։

Հօկտեմբերեանների առաջարկութիւնը ընդունվում է. սահմ.-ռամկ. լրացումը մտցվում է բանաձևի մէջ, բացի «անկախ և անփոփոխելիութիւն» խօսքերից։

Մասնաժողովի բանաձեը ընդունվում է, պայմանական գումարները և ծախքերի նախահաշիւը հաստատվում են։

Դուման այնուհետև անցնում է նախահաշւի այն մասի քննութեան, որ վերաբերում է բանտային վարչութեան։

Նախագահի տեղը գրաւում է իշխ. Վօլկօնսկին։

Զեկուցանողն է Վօլկօվ։ Եկամուտները, 572,470 րուբլի գումարով, թողնված են անփոփոխ, ծախքերը կրճատված են 19,000,000 րուբլով և դարձրած է 19,154,027 րուբլի։ Կրճատված 19 միլիօնը մինիստրական նախահաշւում որոշված էր անցեալ տարիների պարտքերը վճարելու համար։

Վերջում զեկուցանողը պաշտպանում է բիւջէտային մասնաժողովի բանաձեը, որ հետևեալն է.

«Անհրաժեշտ ընդունելով, որ բանտային գործի մէջ միջոցներ ձեռք առնվեն պարտքերի կուտակումի դէմ, աւելացվեն բանտարկեալների աշխատանքները բանտարկված տեղերի արհեստանոցներում, նահանգական տեսչութիւն մտցվի այն նահանգներում, ուր այդպիսին դեռ ևս չը կայ, վերացվեն տեսուչների օգնականների պաշտօնները, աշխատանքի տներ հաստատվեն աքսորականների համար, բանտարկութեան սիստեմը փոփոխվի այն մտքով, որ բանտեր կառուցանելու ծախքերը և բանտային պահակախմբերի պահպանութեան գումարները կրճատվեն,—Դուման անցնում է բանտային մասի նախահաշւի քննութեան հաժարներով»։

Բօգանօվը կարծում է, որ մեր բանտերը լի են վարչական կամայականութեան շնորհիւ։ Բանտերի լցվելու դէմ կռւելու համար պէտք է ոչնչացնել ամեն տեսակ բացառիկ դրութիւնները, իրականացնել հոկտ. 17-ի մանիֆեստով ազդարարված ազատութիւնները, ամնիստիա տալ դատաստանական պալատների յատուկ ատեանների դատապարտվածներին. (Ծափահարութիւն ձախակողմում, սուլոց և աղմուկ աջակողմում)։

Վերջում Բօգանօվը աշխատաւոր խմբակի կողմից լրացում է մտցնում մասնաժողովի բանաձևի մէջ։

Զամըսլօվսկին նկատում է, որ միայն մայրաքաղաքների և մեծ քաղաքների բանտերից շատ քչերն են բաւարարութիւն տալիս ապաշխարական սիստեմի պահանջներին։ Աքսորը վերացնելը, ապա յեղափոխութիւնը, ահագին չափով մեծացրին բանտային «ազգաբնակութեան» թիւը։ Բանտերը լցվելու և բանտարկեալներին պահելու նրանց անյարմարութեան պատճառով ոչ թէ բանտերի կառավարիչները սկսեցին հրամայել բանտարկեալներին, այլ բանտարկեալները բանտերի կառավարիչներին։ Դրա առաջն առնել անկարելի էր, բանտային ռէժիմը միանգամայն մէջտեղից բարձվեց, բանտարկեալների փախչելը չեղած չափերի հասաւ։ Այժմ մեր բանտերը ոչ վախեցնում են, ոչ ուղղում, ոչ անգամ մեկուսացնում են։ Ժողովուրդը արդէն սկսում է խորախտաբար արձագանք տալ այդ անկարգութեան, ինքնակամ կերպով դատաստան կտրելով։ Միայն բանտային գործի կանօնաւոր դրութիւնը, կարգապահութիւն և պատշաճ ապաշխարական սիստեմ մտցնելը կարող են կարգի բերել բանտային գործը։

Հռետօրների ցուցակագրութիւնը սպառված է։

Դուման որոշում է անցնել նախահաշւի քննութեան համար առ համար։

Սօցիալ-դեմօկրատների բանաձեը մերժվում է։

Բիւջէտային մասնաժողովի բանաձեը ընդունվում է մի քանի ուղղումներով։ Գումարները հաստատվում են։

Վիճաբանութիւններ են ծագում միայն 19 միլիօնը,—որով հատուցանվելու են անցեալ տարիների պարտքերը,—նախահաշւից դուրս հանելու շուրջը։

Վիճաբանութիւնները վերջանում են։

Դուման համաձայնվում է բիւջէտային մասնաժողովի առաջարկութեան հետ՝ դուրս հանել ելևմտի կարգով 19 միլիօն րուբլին այն պայմանով, որ մինիստրութիւնը հարց յարուցէ անցեալ տարիների պարտքերը վճարելու մասին առանձին զեկուցագրով։

Նիստը փակվում է երեկ. ժամը 6-ին։

(«Հ. Գ.»)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Կովկ. գիւղատնտեսական ընկերութիւնը իր վերջին նիստում ընտրեց քարտուղար Էյրանօվին և գանձապահ Իօսելիանին։

Թիֆլիսի գաւառապետ Շանշիևը մեկնել է Սղնախ տեղական վարչութիւնների գործերը քննելու համար։ Նրա բացակայութեան ժամանակ նրա պարտականութիւնները Թիֆլիսի նահանգապետի կարգադրութեամբ կատարելու է Շանշիևի օգնական Գոմելաուրին։

Վերջին երեք տարվայ ընթացքում կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութիւնից զանազան կալուածատէրեր և շինական տանուտէրեր ապառիկ մօտ 20,000 րուբլու զանազան գիւղատնտեսական գործիքներ և գեղօրայք են պահանջել։ Տեսնելով որ պարտատէրերը բոլորովին չեն մտածում իրանց պարտքերի մասին, ընկերութիւնը յանձնարարել է իր իւրիսկօնսուլտին պահանջ ներկայացնել դատարանով։

Երեկվանից կովկասեան բարձր դասընթացքներում դասախօսութիւնների ընթերցումը դադար առաւ։ Գալիք տարվայ համար դասընթացքների դասախօսները մշակելու են յատուկ ցուցակ։ Մայիս ամսվայ ընթացքում Թիֆլիսի ժողովարանում մի քանի դասախօսութիւններ կը կարդացվեն ընդհանուր թեմաներով, և դասախօսութիւններից գոյացած արդիւնքը կը յատկացվի երկու կիսամեակում գոյացած դեֆիցիտը ծածկելու համար։ Ռուսաց նորագոյն բելլետրիստիկայի մասին մի քանի դասախօսութիւններ մտադիր է կարդալ Պետերբուրգի դասախօս Ա. Արաբաժինը։

Վաղը Թիֆլիսի քաղ. դումայի դահլիճում նշանակված է հացի սակագինը որոշող մասնաժողովի նիստը։

Վերջին օրերս Կուր գետը սաստիկ վարարել է և մի քանի աննշան վնասներ հասցրել գետեզրեայ տեղերին։ Ջրահեղձներին ազատող ռուսական ընկերութեան տեղական վարչութիւնն արդէն հարկաւոր քանակութեամբ գործիքներ պատրաստած ունի։

Թիֆլիսի էլէքտրաքարշի ընկերութիւնը արտասահմանից ստացել է կրկին հինգ մեծ վագօններ։

Այսօր երեկ. ժամը 7-ին կը կայանայ պտղաբուծութեան ռուսական ընկերութեան կովկասեան բաժանմունքի նիստը։

Որովհետև Թիֆլիսի էլէքտրաքարշի ընկերութիւնը հրաժարվեց կառուցանել փունիկուլեօրի էլէքտրական գիծը, պայմանագրի ոյժով նա պարտաւոր է մինչև յուլիսի 1-ը բանալ Օրթաճալայի գծի երթևեկութիւնը։

Մօտ օրերս Թիֆլիսում կը սկսէ լոյս տեսնել վրացերէն լեզուով նոր շաբաթաթերթ «Ազիօնի» (Արշալոյս) անունով։

Սուրիշեվ նշանակված է Դուշեթի գաւառապետ։

Կովկասի Փոխարքայի դիւանատունը հեռագրով առաջարկել է Անդրկովկասի արքունական պալատների բոլոր կառավարիչներին՝ ներկայացնել իրան 1907 թ. զեմստվային գումարների ելևմտի հաշիւները ոչ ուշ, քան մինչև մայիսի 20-ը։

Ներքին գործերի մինիստրութիւնը թոյլատրել է Ախալքալաքի գաւառի Կարտիկամի հայ-կաթոլիկ եկեղեցին աւարտելու համար հանգանակութիւնը շարունակել Տիրասպոլի հռօմէա-կաթոլիկ թեմում։ («К.»)

Թիֆլիսի նահանգապետ Լիւբիչ-Եարմօլօվիչ Լօզինա-Լօզինսկին ապրիլի 30-ին մեկնեց Սղնախ։

Կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեան նախագահը դիմել է երկրագործութեան մինիստրին մի հեռագրով, որով ասում է, որ Թիֆլիսի այգեգործական դպրոցին ամեն տարի տրվող 6000 րուբլի նպաստի դադարեցնելը դպրոցը դրել է կրիտիքական դրութեան մէջ և կարող է նրա փակման պատճառը դառնալ։ Խնդրելով կրկին տալ յիշեալ նպաստը, ընկերութեան նախագահը հաղորդում է, որ երկրագործութեան մինիստրութիւնը միանգամայն ազատ է հսկելու այդ գումարի ճշտիւ գործադրութեան վրա։

Բագու քաղաքում և նրա շրջակայքում հեռախօսներ մատակարարող «Բիէրինգ և ընկ.» դիմել է Կովկասի Փոխարքային, միջնորդելով իրաւունք տալ ընկերութեանը շահագործելու 20 տարի շարունակ հեռախօսը Գանձակ քաղաքում։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Ապրիլի 30-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, երկաթուղային գծի վրա, Աւճալայի մօտ, մի անյայտ չարագործ ատրճանակի հարուածով սպանել է երկաթուղու նախկին գլխաւոր կօնդուկտոր Իլիա Սուխիևվին։

Ապրիլի 30-ին ոստիկանութիւնը ձերբակալել է Բօրչալու գաւ. բնակիչ Վասիլիյ Զուտիկօվին, որը ադմինիստրատիվ կարգով աքսորված էր Կարս, բայց ինքնակամ վերադարձել է Թիֆլիս։ Զուտիկօվը ուղարկված է 4-րդ հաշտարար դատարանի դատաւորի մօտ՝ դատվելու։

Ապրիլի 30-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին Գր. Բեժօյեվը, որը բնակվում է Միքայէլեան փողոցում, յայտնել է ոստիկանութեան, որ իր մօտ ծառայող Իվ. Կլիչնիկը ապրիլի լոյս 19-ի գիշերը գողացել է Բեժօյեվից կարի մեքենան և անյայտացել է։ Շնորհիւ ոստիկանութեան ձեռք առած միջոցների, ձերբակալված է դռնապան Մկրտիչ Կիրտումօվը, որը բացատրել է, որ մեքենան գնել է Կլիչնիկից 15 րուբլով, իսկ ինքը ծախել է այդ մեքենան Գաբ. Եղիազարեանին։ Քննութիւն է կատարվում, իսկ Կլիչնիկին ձերբակալելու համար միջոցներ են ձեռք առնված։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

—

Առաջիկայ Նիկօլայեվսկի տօնավաճառը, որի բացումը նշանակված է մայիսի 6-ին, այս տարի համեմատաբար աւելի է հետաքրքրական լինելու։ Առևտրականներից շատերը տեղի պակասութեան պատճառով մերժումն են ստացել։ Թէև վաճառականներն ճնշող մեծամասնութիւնը տեղացիներ են, բայց և այնպէս կան բազմաթիւ նորեկներ, որոնք նախկին տարիներում չեն եղել։

Սաբունչիում «Նօբել ընկերութեան» № 162-րդ ժամում 269 սաժէն նաւթահորից ֆօնտան է խփում, որը տալիս է օրական 120 հազար պուդ մաքուր նաւթ։

Ապրիլի 29-ին, Սաբունչիում, «Լույչ» նաւթային ընկերութեան գործակատար Տիգրան Շարաբզեանի վրա Տէր-Յակոբեանի 62-րդ մասի նաւթահանքի մօտ յարձակվում են երեք անյայտ հայեր և խլում են նրա մօտ եղած 265 րուբլի փողը, որ նա տանում էր իրանց գրասենեակը արաբչուն վճարելու, և նրա հետ միասին իր ոսկէ ժամացոյցը։ Օգնութեան հասնող քաղաքապահները հալածում են կողոպտիչներին, բայց և այնպէս վերջիններս կարողանում են անյայտանալ։

Ապրիլի 29-ի երեկոյեան ժամը 7-ին, քաղաքային այգում, լաւ հագնված մի թուրք երիտասարդ ատրճանակի չորս գնդակներով ծանր վիրաւորում է մի ուրիշ թուրքի։ Սպանութիւնը կատարվել է Նըրքեի հրապարակի վրա, բազմաթիւ զբօսնող հասարակութեան, մանաւանդ երեխաների և կանանց ներկայութեամբ, որոնց մէջ սարսափելի իրարանցումն է ընկնում։ Սպանողը բռնված է։

Ապրիլի 28-ին մի անյայտ մարդ մտնում է Մանուչար Աւագեանի գրասենեակը և տեղական «կարմիր հարիւրեակի» անունով պահանջում է վճարել 7000 րուբլի։ Երբ գրասենեակում աղմուկ են բարձրացնում, անծանօթը դուրս է վազում և սկսում է փախչել, բայց վրա հասնող գօրօդօվօյները նրան ձերբակալում են։

Ապրիլի 29-ին, գործարանական աւագ ինսպէկտոր Բրաիլօվսկու ներկայութեամբ նաւթարդիւնաբերական բանւորների լիազօրների խորհուրդը ընտրել է իր միջից կազմակերպիչ մասնաժողով, բաղկացած 16 անդամներից, ի թիւս որոնց բժիշկներ Դանդարօվ և Իսախանեան, իսկ նրանց փոխանորդ բժ. Ցալբերգը փաստաբաններին վկայաթուղթ տալու համար։

Ալէքսանդր 3-րդ գիմնազիայի մանկավարժական խորհուրդը որոշել է գնդակ արձակելուն համար յանցաւոր ճանաչված 5-րդ դասարանի 13 աշակերտներից արձակել վեց հոգու վերապահելով նրանց իրաւունք վերընդունվելու ուրիշ դպրոցներում։ Իսկ միւս 7 հոգուն՝ պակասեցնել վարքի թւանշանը և նախազգուշացնել, որ որևէ նոյնանման վարմունք կրկնելու դէպքում նրանք իսկոյն կարձակվեն գիմնազիայից։

Ապրիլի 29-ին մինչև 600 րուբլի տարեկան ռոճիկ ստացող քաղաքային ծառայողները վարչութեանը ներկայացրել են հաւաքական մի խնդիր, ուր մատնանշում են, որ չը նայելով դումայի կայացրած որոշման, Զատկի տօներից առաջ այնուամենայնիւ նրանց հասանելիք պարգևադրամը չէ վճարված։ Նրանք խնդրում են այդ պարգևադրամը այժմ տալ իրանց, որովհետև ապրիլի ռոճիկը արդէն տօների պատճառով վերցրել են առաջուց։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

—

Կազանի համալսարանում մի խումբ ուսանողներ փորձ են արել խանգարել քննութիւնները իրաւաբանական ֆակուլտետում։ Ոստիկանութիւն և զինւորներ են պահվում այժմ համալսարանի մէջ և նրանց հսկողութեամբ էլ շարունակվում են քննութիւնները։ Քննութիւնները ընդհատված են, բացի պետականից։ 150 հոգուց աւելի ուսանողներ և ազատ ունկնդրուհիներ կալանաւորված և պահակների հսկողութեամբ համալսարանից բանտն են տարված։ Կալանաւորվածներից ոմանք անմիջապէս արձակվել են։ Գործադուլի կողմնակիցները կոչ են անում ուսանողներին հակառակվել քննութիւններին։ («Р. В.»)

Կրթական լիգայի դէմ մաքառելու նպատակով «Միխայիլ Արխանգելսկի միութիւնը» վճռել է մայիսին բանալ Պետերբուրգում խաւարամիտ բնաւորութիւն կրող ժողովրդական համալսարան։ Ասում են, որ համալսարանի պրօֆեսօրներից մօտ 20 հոգի ցանկութիւն են յայտնել դասախօսութիւններ կարդալ այդ ըէակցիօն համալսարանում։ («Р. Утро»)

Օդեսսայի գեներալ-նահանգապետ Տօլմաչեվը արգելել է Ուկրայնայի «Просвита» ընկերութեանը ռեֆերատներ կարդալ ուկրայներէն լեզուով, պատճառաբանելով որ ադմինիստրացիայի իրաւասութեան ներքոյ մալօրոսական լեզուն իմացող պաշտօնեայ չը կայ։ («Русь»)

Պրեմիէր Ստօլիպինը յայտնել է Լուրան այցելող կոմս Ուվարօվին, որ առաջին Պետական Դումայի անդամներին ներումն շնորհելու մասին խօսք անգամ չէ կարող լինել։ («Г. М.»)

Մայիսի 1-ի գործադուլը (ապրիլի 18) Ռիգայում բնդէլ է, համարեա, 20-ից աւելի գործարաններ ու ֆաբրիկաներ։ Գործադուլարար բանւորների թիւը երեկոյեան մօտ հասել է 11,927 հոգու։ Կալանաւորվել են 33 հոգի, ի թիւս որոնց 22 ագիտատօրներ և այնպիսի մարդիկ, որոնք ցանկանալով արգելել աշխատանքները, ջարդ ու փշուր էին անում գործարանների պատուհանների ապակիները և կտրել են 10 հատ փողոցային լապտերներ։ («Б. В.»)

Մօսկվայի ռուս բժիշկների ընկերութեան կից՝ երեխաների մահացութեան դէմ մաքառելու հարցի առիթով կազմված մասնաժողովը վճռել է հիմնել երեխաների մահացութեան դէմ մաքառող ընկերութիւն իր գործնական նպատակները կեանքի մէջ գործադրելու համար։

Օրգեյեվսկի գաւառի Կօկօրեվենի գիւղի բնակիչ Կուլակը իր մարգը փորելու ժամանակ գտել է մի աման, որի մէջ եղել են 1500-ից աւելի արծաթի դրամներ լեհական Սիգիզմունդ III թագաւորի անունը և պատկերը վրան փորագրված։ Գտնված գանձը նահանգական վարչութիւնը ուղարկել է կայսերական հնագիտական մասնաժողովին, որի գնահատութեամբ գիւղացին վարձատրութիւն կը ստանայ։ («Р. Сл.»)

Լօձում Շտիլլերի գործարանը մտնելով չորս հոգի՝ սկսում են կարմիր դրօշակներ կախել։ Այդ բանին հակառակվում են մի խումբ բանւորներ։ Ընդհարում է տեղի ունենում։ Դրօշակներով եկողները, ծեծվելուց յետոյ, ստիպված են լինում հեռանալ։ («Р. Сл.»)

Ապրիլի 22-ին, գիշերը, Վեատկայից դուրս կախաղան են հանված 5 երիտասարդներ, որոնց Պերմի զինւորական դատարանը դատապարտած է եղել մահվան պատժի։ Դատապարտեալներին բերել են Վեատկա իբրև այդ նահանգի բնակիչներ։

Ապրիլի 22-ին Պետերբուրգի դատաստանական պալատի առանձին ատեանում քննվում էր բանւորական պատգամաւորների խորհրդի 7 անդամների դատը։ Դատավճիռը կարդալիս պատահել է հետևեալ միջադէպը։ Բանից դուրս է գալիս, որ դատապարտեալ Բալաշեվը յայտնի չէ՝ թէ ուր է փախել դատարանի դահլիճից։ Նրան գտնելու համար կատարած որոնումները ապարդյուն են անցել։ («Р. Сл.»)

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—

Н. Марръ. Основныя таблицы въ грамматикѣ древнегрузинскаго языка. СПБ. 1908.

Պրօֆեսօր Մարրի այս նոր աշխատութիւնը երկու տեսակ հետաքրքրութիւն է ներկայացնում։ Նա մի կողմից տալիս է մի ամփոփ գրած ներածութիւն վրաց լեզուի ծագման մասին, իսկ միւս կողմից մի շարք աղիւսակներ վերաբերեալ այդ լեզուի քերականական ձևերի դասաւորութեան։

Մենք կանգ կառնենք միայն ներածութեան վրա։

Վրաց լեզուի ծագման հարցը վիճելի է մինչև այժմ։ Լեզուագէտները յայտնել են զանազան կարծիքներ և գերիշխող է եղել այն հայեացքը, թէ վրաց լեզուն իրանական ծագում ունի։

Մարրը մտնում է հարցին նոր ելակէտով։ Նա փորձում է ցոյց տալ և ապացուցել, որ վրաց լեզուն արմատական ազգակցութիւն ունի սեմական լեզուների հետ և որ իր հին, նախապատմական շրջանում նա մտնում էր լեզուների մի ընտանիքի մէջ, որտեղ գտնվում էին հին հայկական, էլամական, հին եբրայական և առհասարակ սեմական լեզուները։

Մարրի այդ հայեացքը սկսել է կազմակերպվել նրա լեզուագիտական հետազօտութիւնների առաջին քայլերից, դեռ քսան տարի առաջ։ Սկզբնական ենթադրութիւնները ժամանակի ընթացքում ոչ միայն չեն թուլացել, այլ և տարէ-տարի նորանոր հաստատութիւններ են գտել ազգային լեզուների բառերի դասաւորութեան շնորհիւ։ Այդ բառարանը դեռ լիակատար չէ, բայց նա այնքան նիւթ ունի, որ հնարաւոր է որոշ եզրակացութիւններ անել։ Հետազօտողը փորձում է մերձաւորութիւն գտնել վրաց և ազգակից համարված լեզուների մէջ՝ յենվելով ոչ միայն բառերի արմատների նմանութեան, այլ և լեզուների քերականական կազմի ու էութեան վրա։ Ամենաբնորոշ յատկանիշներից մէկն է այդ ազգակցութեան, որ վրաց լեզուի մէջ արմատական տարրը կենտրօնացած է բաղաձայների մէջ, որոնց թիւը լինում է առհասարակ երեք և շատ սակաւ դէպքերում երկու տառ։ Մարրի մշակած բառարանը արդէն պարունակում է հազար բառ։

Ներածութիւնը, որ իր ներկայ պարունակութեամբ նիւթ է մատակարարում ընթերցողին գաղափար կազմելու Մարրի հայեացքների մասին, ունի նախնական մի հաղորդագրութեան բնաւորութիւն։ Ապագայում հետազօտողը մտադիր է հրատարակել աւելի ընդարձակ աշխատութիւն այդ առարկայի մասին և առաջ բերել իր հաւաքած բոլոր նիւթերը և մշակած ամփոփումները։

Մարրի ծրագրած հետազօտութեան ընդարձակումը կարող է նոր լոյս սփռել Առաջաւոր Ասիայի ազգերի և լեզուների ծագման և նախնական պատմութեան վրա, եթէ զուգընթաց կատարվեն մի շարք ուրիշ հետազօտութիւններ թէ կենդանի և թէ մեռած լեզուների վերաբերութեամբ։

Այդպիսի հետազօտութիւններով կը բացվի վարագոյրը, որ ծածկում է Ուրարտուի, Պօնտոսի և Կովկասի հին ու նոր բնակիչների լեզուների գաղտնիքները։

Ա. Քալանթար

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

(Հեռագրով)

Բագու, 1 մայիսի

Խնդրում եմ ուղղել հետևեալ սխալը. Արամեանից ստացված է ոչ թէ 2573 րուբ., այլ 20,574 րուբ.։

Բ. Դօլուխանեան

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ Պ. ԲՐԻՆԴԱՐԻՆ *)

(Նամակ խմբագրութեան)

—

Մօսկվա, 25 ապրիլի

Մեզ մնում է մի քանի խօսք ևս ասել մեր նամակ-հերքման մասին և այնուհետև վերջացնել մեր պատասխանը։

1906 թ. «Մշակի» № 282-ում լոյս տեսած մեր թղթակցութիւնը վերաբերում է Շուշում ինքնապաշտպանութեան ժողովրդական մարմին ընտրելուն։ Մենք այն միտքն էինք յայտնել, որ դաշնակցականները բռնութիւններ են գործ դնում ընտրութիւնների ժամանակ, որ նրանք ամեն տեսակ ստոր ճանապարհով կամենում են դարձեալ իրանց թեկնածուներին անցկացնել, որ նրանք աչքակապուկային խաղ են խաղում հասարակութեան հետ և այլն։ Մեր աննպաստ կարծիքը իր ժամանակին խիստ զայրացրել էր Շուշու դաշնակցական լիդերներին, իսկ մեր ծանօթների մի մասը մինչև իսկ բօյկօտ էր հրատարակել մեր դէմ։ Այդ օրվանից սկսած ես նրանց աչքի փուշն էի դարձել։ Շատերը խէթ աչքով էին նայում ինձ և յարմար առիթի էին սպասում, «որ մի լաւ ուտացնէին ինձ»։ Առիթը շուտով ներկայանում է. Շուշում մի շարք ժողովներ էին լինում, և ես, իբրև «Մշակի» թղթակից, հարցին աւելի մօտիկից ծանօթանալու նպատակով, 2 ծանօթ ընկերներիս հետ գնում եմ չորրորդ թաղային ժողովը։

— Ոսկու-Ջօնն եկաւ, Ոսկու Ջօնն եկաւ, —պոռաց խումբը, երբ ես ներս էի մտնում ժողով։ Այդ թւականի թեմական դպրոցի ինչ-որ գինու հեղինակը, որ վաղուց մաղձ ունէր թափելու վրաս, բացակայում էր։ Մարդ ուղարկվեց նրա ետևից, որից մի քանի րոպէ անց նա արդէն ժողովումն էր։

Ժողովի նախագահը իւրայիններին յատուկ ննգամտութեամբ և եղբայրութեամբ շեղվում է օրակարգից։ Առիթը յարմար էր, «որսը պատրաստ»։ Նա յայտնեց, որ դաշնակցականները իբր թէ բռնութիւններ են գործում ընտրութիւնների ժամանակ, որ իբր թէ նրանք կաշկանդում են ժողովրդի ազատ միտքն ու կամքը։ Այդ մասին մինչև իսկ գրվել է մամուլում և քանի որ մամուլի ներկայացուցիչը (Ոսկու-Ջօնս) այստեղ է, նա պէտք է և պարտաւոր է բացատրութիւն տալու մեզ։ Մի քանի հոգի միացան նախագահին, բարձրացաւ ահագին աղմուկ և ոտնահարութեամբ գոռգոռացին, որ պէտք է, պարտաւոր եմ հաշիւ տալու։ Ես, խոստովանում եմ, ինձ բոլորովին կորցրի։ Խիստ յուզվեցի և, ճիշտն ասած, չը գիտէի թէ որտեղ էի գտնվում։ Ամեն տեսակ հրապարակային խօսքեր ուղղվեցին իմ հասցէին։ Մի տեղից պոռացին դաւաճան, ստոր, լիրբ, իսկ միւս կողմից մահ, տէրրոր, դարձեալ դաւաճան և այլն։ Եթէ հարկ եղաւ, ես պատրաստ եմ մինչև իսկ տէրրոր ասողի անունը տալ. առենք այդ պարոնը, իմ նախկին դասընկերը, յետոյ անամօթաբար ուրացաւ իր ասած խօսքը։ Այնուհետև ժողովականները, թւով 37 հոգի, և ոչ թէ «80—100 հոգի Շուշու հայ հասարակութեան ամենաբազմերանգ խաւերից», ինչպէս ասում է պ. Բրինդարը, իբրև մի մարմին, բացառապէս բաղկացած իրանց համախոհներից, անյապաղ գրաւոր հերքումն պահանջեցին։ Ես խնդրեցի 2 օր ժամանակ նրանց պատասխանելու համար, բայց նրանք կրկնեցին իրանց բռնակալական հրամանը, որ չէ կարելի, պէտք է հերքումն գրեմ։ Այնպիսի մի դժուարին և ճնշված պայմաններում էի գտնվում, այնպիսի աննկարագրելի հանգամանքներ էին ստեղծվել ինձ համար (ես մենակ էի, իսկ նրանք 37 հոգի), որ նրանց աջողվեց այնքան ծանրացած այդ մթնոլորտում հերքումն ստանալ ինձանից։ Ես այդ չեմ ուրանում, բայց թող ընթերցողը մի րոպէ մտնէ իմ վիճակը և երևակայէ, թէ ում հետ գործ ունէինք։

Մոռացայ ասել, որ ժողովի պահանջումից անմիջապէս յետոյ՝ իսկոյն հանվում է պատրաստի «Մշակի» № 282-ը (նրանք գիտէին, որ ես մի օր կարող էի իրանց ժողովն ընկնել) և կարդացվում։

Այնուհետև թեմ. դպրոցի ինչ-որ տխրահռչակ հեղինակը ամենազայրացած և կատաղի կերպով սկսեց իր թոյնը թափել մեր վրա։

Ես աւելի խիստ յուզվեցի, ես ինձ մինչ ծայր ստորճան կորցրի այն ժամանակ, երբ ժողովին ներկայ եղող իմ ազգականները լռութիւն պահպանեցին։ Հետևեալ օրը գալով մեր տուն, նրանք պատմեցին, որ իրանք ևս վախենում են նրանցից, ինչ կարող էին անել ժողովում և այլն։ Ուշ երեկոյեան, ժամը 12-ին, ժողովից դուրս

*) Տես «Մշակ» № 85.

[illegible] ժողով էր գնացել։

Ոսկու-Ձոն

(Կը շարունակուի)

ՄԻ ՃՇՏՈՒԹԻՒՆ

«Մշակի» երէկվայ համարում մենք տպագրել էինք խոշոր կրճատումներով Ս. Գաբաղաշի Թղթակցութիւնը, որտեղ նա եղբ. Միրզօյեւների ֆիրմայում $2^1/_2$ ամիս շարունակվող գործադուլի մասին ասում է, որ դատը, հնչակեաններին յանձնվելուց յետոյ, վերջացել է խաղաղութեամբ և գրասենեակը զիջումներ է արել։ Մինչդեռ այդ միեւնոյն գործադուլի մասին «Баку» լրագիրը իր № 58-ի մէջ ասում է, որ «չը նայելով այնչափ յամառութեան, ֆիրման ոչ մի զիջումն չէ արել»։ Միենոյն ժամանակ գործին լաւատեղեակ մի անձնաւորութիւն խմբագրատուն մտնելով յայտնեց վերոյիշեալ Թղթակցութեան առիթով, որ նա հիմնովին սխալ է և անհիմն, որովհետև ֆիրման ոչ մի զիջումն չէ արել։

Այս դէպքը առիթ է տալիս մեզ ցաւ յայտնել, որ մեր Թղթակիցը, Թերևս ինչ-ինչ կուսակցական միտումներից դրդված, այդպիսի անճիշտ և սխալ տեղեկութիւններ է հաղորդել մեզ այնպիսի մի խոշոր երևոյթի մասին, որ, առհասարակ, մեծ արժէք ունի բանւորական կեանքում, և դրանով դնում է մեզ անյարմար դրութեան մէջ։ «Մշակի» համար ամենից առաջ պէտք են ճշմարտութիւն և ճիշտ փաստեր։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ ԵՒ ԱՒՂԱՆՍՏԱՆՈՒՄ

Անցեալ տարվայ անգլօ-ռուսական համաձայնութիւնը սառնում է այժմ Ասիայում պատերազմական մկրտութիւն միանգամից երկու տեղում՝ ռուս-պարսկական և հնդկա-աւղանական սահմանների վրա Իրանի սարահարթի հիւսիսում և հարաւում, ուր 1907 Թւի օգոստոսի 31-ին նախկին երկու հակառակորդները սահմանորոշեցին իրանց ազդեցութեան շրջանը։ Դէպքերի արագ ընթացքը վերջին ութ ամիսների ընթացքում, համաձայնութիւնը կայացնելուց յետոյ, ապացուցեց այդ համաձայնութեան նպատակայարմարութիւնը։ Անիշխանութիւնը Հիւսիսային Պարսկաստանում և Աւղանստանում այժմ ևս, երբ անգլօ-ռուսական համաձայնութիւնը կայ, լուրջ հոգս է պատճառում շահագրգռված պետութիւններին. Ֆրանսիայի օրինակը ցոյց տուեց, թէ որպիսի ուժասպառ ազդեցութիւն են ունենում մինչև անգամ զօրեղ եւրօպական պետութիւնների վրա գաղթականական դժուարութիւնները։ Հեշտ է երևակայել, թէ եւրօպական խաղաղութեան համար որպիսի վտանգ են ներկայացնում անիշխանութեան այդ երկու օջախները Իրանի սարահարթի վրա, եթէ փոխադարձ վստահութիւն չը լինէր Ռուսաստանի և Անգլիայի միջև։

Ռուսաստանի ձգտումը Հիւսիսային Պարսկաստանում և Անգլիայինը Աւղանստանում՝ նման են։ Թէ այնտեղ և թէ այստեղ աշխատում են վերականգնել կարգը և ամեն կերպ առաջն առնել մի այնպիսի րոպէի, երբ Ռուսաստանը կը ստանար որպէս ճակատագրի պարգև պարսկական Մարօկկօն, իսկ Անգլիան—աւղանականը։

Անգլիական աղբիւրներից ստացվող վերջին տեղեկութիւնները Աւղանստանից համեմատաբար լաւատես բնաւորութիւն ունեն։ Գեներալ Վիլկօկս, որը վերջին 2—3 ամիսները կռիւ է մղում հնդկական ապստամբ իշխանների դէմ աւղանական սահմանի մօտ, Րէյտերի գործակալութեան հեռագիրների համեմատ, յարձակում գործեց և յետ մղեց աւղանների բազմահազար հրոսակախմբերը հնդկական սահմանից։ Անգլիացիները շատ լաւ են հասկանում, որ էմիրը, ըստ երևոյթին, բարեացակամ չէզոքութեամբ է վերաբերվում իր հպատակ ցեղերին, որոնք միացել են հնդկական «ապստամբների» հետ։ Այդ բանը մանաւանդ այն պատճառով է զայրացնում անգլիացիներին, որ դեռ 1906 Թւի ձմրան էմիր Հաբիբուլան Հնդկաստանի փոխարքայ լօրդ Մինտօյի հիւրն էր և յաճախակի ցոյց էր տալիս իր հաւատարմութիւնը դէպի Անգլիան։

Անգլիայի հետ կապած համաձայնութեան բարերար ազդեցութիւնը մեզ համար երևում է շատ որոշ կերպով։ Սահմանային դէպքերը մեր հարաւային սահմանի վրա առաջները կը բարդացնէին մեր յարաբերութիւնները դէպի Անգլիան Եւրօպայում։ Այժմ մենք բոլորովին հակառակն ենք տեսնում։

Անգլիայի աջակցութիւնը և Եւրօպայի վստահութիւնը դէպի մեզ, ըստ երևոյթին, ամենքը չեն համարում դրական փաստոր-ներ։ Այլապէս չէ կարելի բացատրել այն պլանը, որով հանդէս եկաւ Պետերբուրգի մի տարածված լրագիր, ասելով թէ պէտք է պահանջել քիւանները Պարսկաստանից, և որովհետև Պարսկաստանը դրամական վարձատրութիւն չէ կարող տալ, ուստի պահանջել նրանից հողի մի կտոր, այն է Ալպաուտ պօստի և Բաբաբէյլի գիւղի միջև գտնվող անկիւնը, որով հնարաւորութիւն կը տրվի մեզ կլորացնել մեր սահմանագծային կալուածքները։ Ի հարկէ, եթէ մի այդպիսի մտադրութիւն իրագործվէր, դա կը լինէր ոչ թէ մի հիւանդ խասահրութիւն, այլ աւազակութիւն, որի համար մենք խիստ կը պատժվէինք։ Դժուար չէր լինի վիրաբուժական օպէրացիա կատարել Պարսկաստանի վրա, մի բան, որ ապացուցանում են Թիւրքերը Ուրմիայի շրջանում, բայց դրա հետևանքները վտանգաւոր կը լինէին հէնց իրան և բժիշկի համար։ Իրագործել այդ նախագիծը կը նշանակէր ոչնչացնել համաձայնութիւնը Անգլիայի հետ ասիական բոլոր հարցերի վերաբերմամբ, առիթ տալով Թիւրքերին աւելի ակտիվ կերպով սկսել պարսկական հողի նուաճումը, գրգռել մեզ դէմ մի ժողովուրդ, որը դեռ նորերս պաշտպանութիւն էր խնդրում մեզանից և անգլիացիներից Թիւրքերի դէմ։

Այդ էր մեզ պակաս։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 18 ապրիլի

Կենտրօնական դպրոցի շէնքի գնումը, որը մի քանի տարիներ է ինչ ձգձգվում է, յուսալի է, որ շատ շուտով իրագործվի, որովհետև այդ շինութեան տէրը ներկայումս գտնվում է Թաւրիզում։ Գործի հետ ծանօթացնելու համար ընթերցողին, աւելորդ չեմ համարում մի քանի բացատրական տողեր նուիրելու այս, պարսկահայերիս վերաբերող, շատ կարևոր խնդրին։

Տարիներ առաջ մի քանի հոգի պարսկահայ և ռուսահայ վաճառականներից, որոնք պարսկական ապրանքների—չոր մրգեղէնի, բամբակի—առևտուրով էին զբաղվում Կասպից ծովի պարսկական ափերում, կազմում են մի կրթական ֆոնդ։ Տարիների ընթացքում բաժնեվճարներով և տոկոսներով գումարը հասնում է մինչև, եթէ չեմ սխալվում, մօտ 20,000-ի։ 6 տարի առաջ Թեհրանի առաջնորդ Մուրադեան Եղիշէ վարդապետը այդ գումարի մասին տեղեկութիւն ունենալով գնում է Բագու և բանակցելով իրաւասու անձանց հետ՝ համաձայնեցնում է նրանց այդ գումարը յատկացնել Ատրպատականի կենտրօնում—Թաւրիզում—դպրոցական շէնք գնելու՝ ապագայում բացվելիք կենտրօնական դպրոցի համար։ Իրաւասու-բարերարների կամքով Մուրադեանը Բագուում գնում է պ. Ղազար Յակոբեանի Թաւրիզում ունեցած տունը իր ընդարձակ պարտէզով, 40,000 րուբլով։ Այդ նպատակով Մուրադեանը մի սեղմ շրջանակում կարողանում է հաւաքել մօտ 10,000 րուբլի ևս (որից 5000-ը պ. Ղ. Յակոբեանն է նուիրում) և վերօգրեալ գումարի հետ յանձնել եղբ. Թումանեանց առևտրական տան, խոստանալով մի քանի ամսից մնացորդը հայթայթել Թումանեանների միջոցով և կալուածաթղթերը ստանալ։ Մուրադեանի Թաւրիզ ժամանելը և անմիջապէս Էջմիածին կանչվելը արգելք են լինում գործի աջող վախճանին, և այդ խնդիրը առկախ է մնում մինչև ներկայ Թեմակալի տեղս ժամանելը։ Պ. Ղ. Յակոբեանի պատմածից երևում է, որ հանգանակված գումարից 2500 ր., որը նուիրված է եղել Բագուի մի ընկերութեան կողմից, այդ ընկերութեան պարսկահայ անդամը մէջտեղից վերցրել է եղբ. Թումանեանցներին վճարելու պայմանով, բայց չէ վճարել. այս մասին հաստատ իմանալով, կը գրեմ «Մշակին», դիմակազերծ անելու համար մեր պարսկահայ վաճառականների ներքին աշխարհը իրանց այլանդակութեամբ, որը մինչև օրս ծածկված է մնացել անծանօթ ընթերցողներից։

Լսում ենք, որ Թեմակալ առաջնորդը և Թեմական խորհուրդը բանակցութեան մէջ են պ. Ղազար Յակոբեանի հետ, և յոյս ունենք, որ այդ գործերն հանգոյցը շուտով լուծումն ստանայ, որի շնորհիւ գուցէ հնարաւոր լինի մեր կրթական գործը շատ ու քիչ կանօնաւոր շաւղի վրա դնել, եթէ միաժամանակ մեր պարսկահայ հարուստները, որոնք ցրված են Ռուսաստանի քաղաքներում, բարի լինեն յիշելու իրանց հայրենիքը, ծննդավայրը և իրանց առատաձեռն նուիրաբերութեամբ զօրավիգն հանդիսանան պարսկահայ կրթական գործին, ապագայ Ատրպատականի կենտրօնական դպրոցին։

Մեծ յոյս ունենք և պ. Ղազար Յակոբեանի վրա, որ, հարկ եղած զիջումներն անելով, կաշխատի Թեմակալ առաջնորդի հոգացողութիւնը բաւական Թեթևացնել, որը, շէնքի գործը գլուխ բերելուց յետոյ, դեռ շատ մտածելիքներ ունի։ Ատրպատականի կենտրօնական դպրոցը պարսկահայերի համար կենսական նշանակութիւն ունի. պիտի աշխատել վայրկեան չը կորցնել, քանի որ կրթական գործին շատ ծանօթ Թեմակալ ունենք, որի օրով կարող է խակապէս բարեկարգվել, որովհետև այդպիսի ձեռնհաս անձնաւորութիւններ քիչ ունենք ոչ թէ Պարսկաստանում, այլ նոյնիսկ Կովկասում։

Իբօ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ա Ն Գ Լ Ի Ա

Անգլօ-աւղանական ընդհարումը.—Չը նայելով Րէյտերի գործակալութեան պաշտօնական հերքումներին, Լօնդօնի ժամուլի տրամադրութիւնը աւղանների հետ ընդհարվելու հարցի առիթով չափազանց անհանգստացած է։ «Թայմզի» ստացած տեղեկութիւններից (Սիմլայից) երևում է, որ ներկայումս կանօնաւոր պատերազմ է մղվում այնտեղ Աւղանստանի դէմ, թէև ոչ պաշտօնապէս։ Անգլիական տիրապետութեան սահմանները մտած Թշնամու զօրամասերը, որոնց Րէյտերի գործակալութիւնը աւղանական հրոսակախմբեր է անուանում, «Թայմզի» ասելով բաղկացած են աւղանական միլիցիայից, որոնք մտնում են կանօնաւոր զօրքի մէջ։

Անգլիացիները շտապել են գրաւել Խայբարի անցքը։ Հաւանական է, որ այդ հանգամանքը կը ստիպէ աւղաններին վերադառնալ իրանց տեղերը։ Սակայն ոչ մի երաշխաւորութիւն չը կայ, որ արշաւանքը չի կրկնվի։

Հնդկական կառավարութիւնը զբաղված է այն հարցով թէ չը պէտք է, արդեօք, պաշտպանողական տաքտիկայից անցնել յարձակողականին և շինել մի քանի ամրութիւններ, որոնք կարողանային պաշտպանել հարկաւոր դէպքում Խայբարի կիրճը։ Անգլիական պաշտօնական գրութիւնները ցոյց են տալիս, որ աւղանները, Թւով 13—20 հազար, երկու մասի բաժանված և լաւ զինված, մտել են անգլիական տիրապետութեան սահմանները։

Այդ դրութիւնը բարդանում է նրանով, մանաւանդ, որ Հնդկաստանի հիւսիսային մասերում ազգային զօրեղ շարժումն է ընկված։ Տեղացիների մի մասը միացել է աւղաններին. ամբողջ ոստիկանութիւնը ոտքի է հանված։ Ամեն տեղ կալանաւորութիւններ են կատարվում։ Երկիւղ կայ, որ մի գուցէ բացարձակ պատերազմ սկսվի Աւղանստանի հետ։ Լրագրական բոլոր տեղեկութիւնները ենթարկվում են ցենզուրայի։ Այնուամենայնիւ յայտնի է արդէն, որ խոշոր զօրաշարժումներ են տեղի ունենում։ Այդ ամենը ճնշող տպաւորութիւն է Թողնում։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳՐ. ԳՈՐԾԱԿԱԼ.

Ն ե ր ք ի ն

30 ապրիլի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Երկու օրվայ քննութիւնից յետոյ, զինւորական-նահանգական դատարանը վերջացրեց այն մի խումբ աւազակների գործը, որոնք յարձակվեցին Տօրնտօնի ֆաբրիկայի և Զեչէրի խանութի վրա, որի ժամանակ սպանվեց ծառայողներից մէկը և վիրաւորվեց մի Թաղական վերակացու։ Չորս հոգու՝ դատարանը դատապարտեց մահվան պատժի, մէկին բանտարկութեան, երեքին արդարացրեց։

Ա ր տ ա ք ի ն

30 ապրիլի

ՇՎԷՐԻՆ։ Մեծ դուքս Ֆրիդրիխ-Ֆրանցը հանդիսաւոր կերպով բացեց Մեքլենբուրգ-Շվէրինի և Մեքլենբուրգ-Ստրէլիցի արտակարգ լանդտագը գահական ճառով։ Գահական ճառի մէջ բացատրվում են նոր սահմանադրութեան հիմունքները, որի համաձայն հաստատվում է ընդհանուր լանդտագ երկու մեծ դքսութիւններում. նրա հետ միասին գոյութիւն ունեն առանձին լանդտագներ մեծ դքսութիւններից իւրաքանչիւրի համար առանձին։ Ընդհանուր լանդտագի մէջ մտնում են. Մեքլենբուրգ-Շվէրինի կողմից չորս պատգամաւոր ցկեանս, որոնց նշանակում է մեծ դուքսը, և 63 ընտրեալ անդամներ. Մեքլենբուրգ-Ստրէլիցի կողմից՝ մի պատգամաւոր, որին նշանակում է մեծ դուքսը, և 16 ընտրեալ անդամներ. Նրանցից 7-ը ընտրվում են ընդհանուր ընտրութիւններով։ Լանդտագի լիազօրութիւնների ժամանակամիջոցը վեցամեայ է։

1 մայիսի

ՄԱԴՐԻԴ։ Փաբրա գործակալութիւնը հաղորդում է, որ ապրիլի 29-ին Պետերբուրգ մեկնեց սպանիական արքայորդի Ֆերնանդօն՝ Ալֆօնս Թագաւորի կողմից Թագաւոր Կայսրին յանձնելու համար Ֆարնէզիօ հեծեալ գնդի մունդիրը, որի շէֆ նորին Մեծութիւնը վերջերս նշանակվեց։ Արքայորդին նաև տանում է հետը Ալֆօնս Թագաւորի նկարը սեփական մակագրութեամբ և գոհարներով զարդարված արծաթէ շրջանակով։

ԼՈՆԴՈՆ։ Օտարազգի լրագիրների այն տեղեկութիւնների առիթով, թէ Անգլիան ձգտում է միջազգային կօնֆերէնցիա գումարել՝ սպառազինումը սահմանափակելու հարցը քննելու համար, Րէյտերի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ այդ լուրը ծագեց հաւանօրէն նրանից, որ անգլիական կառավարութիւնը ծովային մեծ պետութիւններին հրաւէր ուղարկեց՝ էքսպէրտներ ուղարկել Լօնդօն մինչև միջազգային աւարի դատարան հաստատվելը, քննելու համար մի քանի այնպիսի հարցեր, որոնք կապ ունեն ծովային իրաւունքի հետ. իսկ սպառազինման հարցի համար կօնֆերէնցիա գումարելու մասին խօսք չը կայ։

ՏԱՆԺԷՐ. Ֆրանսիական և սպանիական ոստիկանութեան խումբը սառնձնեց իր պարտականութիւնները։ Սպանացիները տեղաւորվեցին քաղաքում, ֆրանսիացիները քաղաքից դուրս։

ԲԵՐԼԻՆ։ Վօլֆի գործակալութեան տեղեկութեան համաձայն, Մուլէյ-Հաֆիդի մունետիկները այսօր ներկայացան արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ, ուր նրանց ընդունեց Տանժէրի միսսիայի քարտուղար Լանգվերտ-ֆօն-Զիմէրն։ Մարօկկօցիները յանձնեցին Մուլէյ-Հաֆիդի ձեռագիր նամակը և յայտնեցին, որ Մուլէյ-Հաֆիդը հանդիսանում է ամբողջ երկրի իսկական հրամայողը, բացառութեամբ ծովափնեայ քաղաքների, և, ուլէմների մեկնութիւնների համաձայն, որոնք հիմնված են զօրանի և երկրի կրօնա-իրաւական սովորութիւնների վրա, պէտք է Մարօկկօյի միակ օրինական սուլթան ճանաչվի։ Ապա նրանք յայտնեցին, որ Մուլէյ-Հաֆիդը մտադիր է պահպանել բոլոր պայմանագրերը, առանձնապէս Ալժէզիրասի արձանագրութիւնները, հաւասար վերաբերմունք ցոյց տալ դէպի բոլոր պետութիւնները, բացի դրանից մտադիր է խնդրել կայսերական կառավարութեան՝ յարաբերութեան մէջ մտնել Ֆրանսիական, նաև արձանագրութիւնները ստորագրող պետութիւնների կառավարութիւնների հետ՝ ֆրանսիական զօրքերը և դատարանները հեռացնելու և պատերազմական գործողութիւնները դադարեցնելու նպատակով։ Այն ժամանակ Մուլէյ-Հաֆիդը արագօրէն կը վերականգնէ հանգստութիւնը համբուր երկրում և յատուկ ուշադրութիւն կը նուիրէ մեծ պետութիւնների հետ առևտուրը վերականգնելու վրա։

Լանգվերտ-ֆօն Զիմէրն պատասխանեց. «Տանժէրի կայսերական դեսպանը կայսերական կառավարութեան մի նամակ ուղարկեց, որով Մուլէյ-Հաֆիդը տեղեկացնում է ձեր միսիայի մասին։ Օտարազգի գործերի ստատս-սէկրէտարի պաշտօնակատարը չէ կարող ձեզ հետ պաշտօնական բանակցութիւնների մէջ մտնել, որովհետև ձեր յանձնարարը չէ հանդիսանում այնպիսի անձն, որ ճանաչված լինի միջազգային իրաւունքով, բայց և այնպէս ստատս-սէկրէտարը յանձնել է ինձ, ինչպէս Տանժէրի կայսերական միսիայի անդամի, մարօկեան պայմաններին հետ ծանօթ անձնաւորութեան,—լսել ձեզ և ապա զեկուցանել իրան ձեր կարծիքների մասին։ Ես, պարզ է, լիազօրված չեմ ձեզ որոշ խոստումներ տալու, այլ պէտք է կառավարութեան քննութեան ներկայացնեմ այն հարցը, թէ մտադիր է նա, արդեօք, առհասարակ և երբ, խսկապէս, օգտվել ձեր ասածներից, որպէսզի կարելի լինի նրանց առիթով բանակցութիւններ սկսել Ֆրանսիայի և միւս այն պետութիւնների հետ, որոնք մասնակցել են կօնֆերէնցիային։ Յայտնի է, որ կայսերական կառավարութիւնը ձգտում է պաշտպանել Ալժէզիրասի արձանագրութիւնների որոշումները։ Կառավարութեան ցանկութիւնը ուղղված է նրան, որ Մարօկկօյում ամենից առաջ կարգ ու կանօնը վերահաստատվի։ Դա կարող է իրականանալ միայն այն դէպքում, երբ Մարօկկօյին տիրապետելու ներքին վէճը կը վերջանայ որքան կարելի է շուտով»։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 Թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ՌՈՒՍԻՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Գ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։
Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—1—2 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—$1^1/_2$—2 ժ. մանկաբարձութեան։
Գ. Ց. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—12—$12^1/_2$ ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Ց. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ սրանով յայտնում է ի գիտութիւն նախ՝ որ առաջիկայ ուսումնական տարում մայր դպրոցում և նրա բաժանմունքներում նորեկ աշակերտների ընդունելութիւն չէ լինելու և երկրորդ՝ էքստերն քննվել ցանկացողների խնդիրները ընդունվում են մինչև մայիսի 5-ը, որից յետոյ սկսվելու են քննութիւնները։
(29, 30, 1, 3) 4—3

ԱԴՕԼՖ ՌՈՒԴԷ
Ժողովրդական դպրոցի
ՄԵԹՕԴԻԿԱ
Փոխադրեց գերմաներէնից
Յովհաննէս Տէր-Միքայէլեան
ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ
Ներածութիւն. Պատմութեան նախաշաւիղների ուսուցումը. Պատմութեան ուսուցումը. Աշխարհագրութեան ուսուցումը. Բնագիտութեան ուսուցումը. Հայոց լեզուի ուսուցումը. Թւաբանութեան ուսուցումը. Երկրաչափութեան ուսուցումը. Ձեռագրական ճշմարտութիւններ
ԳԻՆՆ Է 1 Ր. 50 Կ.
Կազմված՝ 1 ր. 90 կ.
Դիմել, Тифлисъ, книжный магазинъ „Гуттенбергъ". Г. И. Галустяну.
Գրախանութի ցուցակը ցանկացողներին ուղարկվում է ձրի։ 10—2
(չ. ու. ե.)

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎ ԱՐԱՆԻ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ
ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ՕԳՏԻՆ
Մայիսի 4-ին, կիրակի, կայանալու է
ՄԱՅԻՍԵԱՆ
ԶԲՕՍԱՆՔ
Սինեմատօգրաֆ (դրումօնդեան լուսաւորութեամբ)
ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ կարթ, petits cheuaux, պեւռուշկա, մակական խաղեր ուսուցչուհիների ղեկավարութեամբ, երկու խումբ երաժիշտների և պարեր։
Մուտքը մեծերի համար 30 կոպէկ.
Աշակերտների և երեխաների համար 15 կոպէկ։
ԶԲՕՍԱՆՔԻ սկիզբն է ժամը 3-ին
Դրամական և իրերի նուիրատւութիւնները շնորհակալութեամբ ընդունվում են արհեստանոցում. Գանօվսկայա փողոց № 19.
3—2
(կ. ու. կ.)

ԹԻՖԼԻՍԻ ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
ցանկանալով ամառվայ ամիսներում բանալ իր արհեստանոցի ճիւղը
ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐԻՑ ՄԷԿՈՒՄ
դիմում է հասարակութեանը, խնդրելով դրամական աջակցութիւն այդ դիտաւորութիւնը իրագործելու համար։
Նպաստները հասցնել տնայնագործական ընկերութեան վարչութեան կամ «Մշակի» խմբագրութեան։

Типографія „Ѣ. о .оміа" Авака Мугдусіанолова с. С. ч.
Большая Ванкская ул. № 3.